

Володимир
СВІДЗІНСЬКИЙ

Михайло
ДРАЙ-ХМАРА

Микола
ЗЕРОВ

Михайль
СЕМЕНКО

Микола
ХВИЛЬОВИЙ

Євген
ПЛУЖНИК

Олекса
ВЛИЗЬКО

Золоті рядки
української
поезії

Розстріляне Відродження

Золоті рядки
української
поезії

Розстріляне Відродження

Донецьк
2008

ББК 83.3(0)6 (Укр)
3-80

3-80 **Золоті рядки української поезії: Розстріляне
Відродження. — Донецьк: ТОВ ВКФ «БАО»,
2008. — 224 с.: іл.
ISBN 978-966-338-790-1**

Розстріляне Відродження — це назва трагічного періоду, який пережила вітчизняна культура в 30-ті роки ХХ століття. Понаддвісті поетів, прозаїків, перекладачів, літературних критиків, літературознавців, викладачів, театральних діячів стали тоді жертвами сталінського режиму. Сьогодні їхня творча спадщина повертається до нас.

До видання ввійшли вірші поетів Розстріляного Відродження — Володимира Свіданського, Михайла Драй-Хмари, Миколи Зерова, Михайля Семенка, Миколи Хвильового, Євгена Плужника, Олександра Влизька.

Видання розраховане на широкий загал шанувальників українського слова.

ББК 83.3(0)6(Укр)

*Усі права на цю книгу знаходяться під охороною видавців
Жодна частина цього видання, включаючи назву
та художнє оформлення, не може бути перероблена,
перевидана, ксерокопійована, репродукована
або розмножена будь-яким іншим способом.*

© О. К. Перепелиця,
ілюстрації
© В. Ю. Лукаш,
дизайн обкладинки
© ТОВ ВКФ «БАО», 2008

ISBN 978-966-338-790-1

ВІД РЕДАКЦІЇ

«Розстріляне Відродження» — це жахливе за своїм змістом словосполучення стало назвою трагічного періоду, який переживала вітчизняна культура в 30-ті роки ХХ століття. Понад двісті (!) поетів, прозаїків, перекладачів, літературних критиків, літературознавців, викладачів, театральних діячів стали тоді жертвами злочинного сталінського режиму. Ці люди були винні в тому, що Бог зронив у їхнє серце зерно внутрішньої свободи — супутниці справжнього таланту. Нічний арешт, виснажливі допити, безглузді обвинувачення, засідання беззаконного судьбища — і вирок: смерть або сибірська каторга.

Обірвалися струни кобзи, замовкла пісня — щоб зазвучати з новою силою.

«Українська література, оставшись під советсько-російською окупацією, виявила вперту непідлеглість ленінізмові і його агентурі — червоному малоросійству. Вона розвивала далі лінію СОНЯШНИХ КЛЯРНЕТІВ, лінію духовної суверенності. Вона піддала глибокій критиці комунізм — і російський, і український. Українська література в її кращих виявах, у клярнетизмі насамперед, лишилася вірна здоровим, історично сформованим первням свого народу», — писав відомо-

мий дослідник літератури Розстріляного Відродження Юрій Лавріненко.

Чи здатне слово перемогти досконалу машину знищення? Це риторичне запитання не є зайвим, якщо подивитися на наслідки, що їх мала творчість розстріляних майстрів слова. Сучасна вітчизняна література повниться тим відлунням — спокійна врівноваженість неокласиків, юначий експерименталізм футуристів, стилістична розкіш необароко, яскрава образність неоромантиків увійшли в її плоть і кров. Потяг до свободи, властивий справжній літературі, став духовним гаслом тієї доби, і саме його — свідомо чи несвідомо — втілювали в слові ті, для кого режим не пошкодував нічого, а надто — кулі в потилицю.

Духовну основу Української Самостійної Соборної Держави не можна уявити без *досвіду свободи*, якого слід набувати на гідних прикладах.

Настав час читати книжки й міркувати.

До збірки увійшли твори, що належать перу семи поетів Розстріляного Відродження. Аж ніяк не претендуючи на повноту, ця книжка надасть читачеві змогу познайомитися з досі маловідомими широким загалом іменами і творами, оцінити прекрасні — часом шедевральної — зразки української лірики, заохотить до вивчення історії вітчизняної літератури, нагадає про генетичний зв'язок між нашою минущиною й майбуттям.

ВОЛОДИМИР СВДІЗІНСЬКИЙ

Володимир Юхимович Свідзінський народився 8 жовтня 1885 року в селі Маянів на Вінничині в сім'ї псаломщика. Навчався в духовній бурсі, потім у Кам'янець-Подільській духовній семінарії. Закінчив економічний факультет Київського комерційного інституту, деякий час працював у Вінниці. Згодом переїхав до Львова, потім до Кам'яця-Подільського.

Перша книжка віршів — «Ліричні поезії» — побачила світ 1922 року, друга — «Вересень» — 1927 року.

Після переїзду до Харкова 1925 року працював коректором у журналі «Червоний шлях» (з 1936 року — «Літературний журнал»). Член Спілки письменників СРСР з 1936 року.

1940 року вийшла третя збірка Володимира Свідзінського «Поезії». Автор перекладав з літератур народів СРСР, з французької, іспанської, польської.

Загинув при невизначених обставинах під час примусової евакуації з Харкова в жовтні 1941 року. За даними Юрія Лавріненка, кілька десятків евакуантів, серед них і Володимир Свідзінський, було замкнено енкаведистами в клуні й спалено живцем.

З КНИГИ «ВЕРЕСЕНЬ»

Біла пушинка пливе над сіножаттю — легке суденце,
Несене струменем вітру, куди забажає недбайий.
Десять з одного гнізда промінясто розходиться щоглів;
Отже, нема ні стерна, ні весла. Та й навіщо їм бути?
Чи на південь, чи на північ, чи в іншу країну летіти,
Біла пушинка за те не турбує. Знялась куди-луча
Сильному роду своєму землі добувати нової.
Гордо пливе корабель, до завзятого бою готовий.
Тільки ж війська на нім, що одно непомітне зеренце.
Буде пливти і пливти, аж зронивши натомлені крила,
Десь її вітер зневолить упасти в гущавину травну.
Там і лежатиме нишком, підступний притаєний ворог.
Сіверка осінь пройде над землею, волочучи важко
Хмари, повні вологи холодної. Потім надовго
Ляже зима непорушна. Та день неминучий настане,
Кинеться сніг, загурчить, затуркоче. І кільчик

тоненький

Вийде з малого зерна. На початку несміливий, кволий,
Він до трави молододі тулитися боязко буде.
Голову потім підвівши, упевнено гляне круг себе.
«Буду владати цією країною. Чуєте, трави?
Тут розцвіту, розхилюся, розсію потужний нащадок.
Слово незламне моє. Зачувайте, готуйтеся до бою».

Розхилию колосся, іду.
Устріч — арнаутка чорнява.
Слава вам, рідні поля,
У вечірній тиxості слава!
Уже видко верхівки топіль.
Покажеться й хата за того.
Коли голос: «На давнє гніздо?
Еге! Ані сліду від нього».

Проста повість. Денікін — синів,
Старого догризли сухоти,
Ну, а люди поволі — садок,
Та й тепер лиш бур'ян коло плоту.

Зашипіла коса, як змія.
Арнаутка склоняється нижче.
Померхли верхівки топіль,
Розп'яте встає кладовище.

Тільки в вечірньому мороці
Та насурмився хати ріг —
Розхрабувався гриб у саду:

— Плавлю, поплавлю
На мряці-тумані,
Всіх пов'ялю!
Тих, що в цій хаті нещасній,
На своїй шапочці красній
Чорними цятками пороблю.

Ходить коловертнем тут і там,
Уприкрється деревам.

Коли так —
Засвітилася стріха — ага!
Засіяв виноград — ага!
Синьоворонка тріп-тріп крильми,
Туман поповзом на долину:
— Леле, гину,
Привійте тьми!

Отоді ж бо то дівчинка з хати:
— Грибку, це ти?
— Ой, я!
— А де ж твої очі ятряні?
— Мої очі посліпли в тумані.
— Чого в тебе ніжка похила?
— Ніч мою ніжку над'їла...

Подив, задума, тїнь в очах...
А сонця, сонця прилляло,
Аж тече по руках.

Одступається небо,
Виводить поля з таїни.
І от полувінком свіжим
Встають коралеві горби,

А в їх затоці, в мирному падолі,
Яблуневі сади цвітуть,
І сонце, як легкий птах,
Перелітає з дерева на дерево,
І скрізь, де стану, видний день.

А я хотів би глухо скритись,
Як іноді зів'ялий вечір
Паде між брили хмарові,
Де грім ламкий, в вогких ізворах,
Розтрушує залізний торох.

Іти, іти. Осмеркти в домі,
Що лютий морок, як собака,
Заліг на дикому порозі,
Ввійти, замкнутися у нім,
Затьмити прахом незрушенням
І образ мій і спомин мій.

ЗРАДА

1

Іду-поїду
На бистрім коні
Крізь попіл ночі, крізь полум'я днів,
Тільки пісня бринить за сідлом,
А слідом —
Одинадцять друзів моїх,
Одинадцять місяців молодих.

Велика скеля стоїть.
Під скелею земля спить.
А в тій землі теремок,
Де ящірка проживає,
Що була колись князівною.
— Нумо, хлопці, станьмо,
Мечі з піхов добуваймо,
Князівну-полонянку
Із чарів визволяймо.
Хлопці стали,
Мечі з піхов добували,
Князівну-полонянку
Із чарів визволяли.
Вийшла вона, як квіточка, біла,
Тільки несміла, несміла.

— Ти мене любиш? — питає. — Люблю.
— Віддай мені радість свою. —
Я віддав.
— І тепер мене любиш? — Люблю.
— Віддай мені силу свою. —
Віддав.
— І ще мене любиш? — Люблю.
— Віддай мені мужність свою. —
Віддав.

Тоді очі звела,
Повні спокою,
Тоді повела
Проти себе рукою,
Я дивлюсь —
А моїх одинадцяти друзів нема,
Тільки вечір та падає тьма,
Та стоїть одинадцять стовпчиків.
Одні порохняві, другі криві,
На всіх шапочки снігові!

Дивна князівна тоді на коня:
— Чого ж твої очі в журбі?
Не нудно буде й тобі:
День у день,
Рік у рік,
Повік
Біля стовпчиків походжати
Та співати жальливих пісень,

Що ограбували тебе,
Що ти не можеш забути,
Що як же недобрим бути,
Коли небо таке голубе!

Показала зуби, як ікла,
Засміялася, свиснула, зникла.

2

На західних полях, у намерку,
І ясен не так шумить,
І ясмин не так пахне,
Як на ранній-поранній зорі.

Як будеш тихий, як будеш добрий,
То прийдеш над самий обрій.
Там, на галявині, темна фіалка.
Ти ступиш до неї — еге!

Заламлеться під тобою,
Захрустить, як осінній лід.
І засміється фіалка...

Ти почнеш оглядатися за тропою
І уздриш купу купинок,
Мов зграю сидух на базарі,
Одні самотні, а інші в парі.

На західних полях, у намерку,
Ясен холодом пропахає,
А ясин поникає
На жовті руки крушини.

І загукають до тебе:
«Сюди, сюди! Ми тебе обіймем іржавцями,
Мокряками, багнами ненатлими,
Обмотаємо трав'яними патлами.

Ми тобі дівчину дамо:
Зелені очі, слизький живіт,
Пулькаті очі — краса боліт!»

І знов засміється фіалка,
Що тебе ображає хто хоче.

І раптом тиша сумна
І якась статечна жона.
Ти руки до неї: «Ноче!»

3

Де вулицю укрили
Петрові батоги,
У колію знайому
Не покладу ноги.

Були одчинені двері,
Та тільки ніч увійшла,
Клишонога незграба ніч.
Нема на ній шапочки голубої
З зигзагом із сірого шовку.
Не скажу я, обнявши її:
«Мила, як довго ждав я!

Коло вікна твого,
Коли приходить день,
Не я турбую віти
Горобини й вишень».

Зате, як вийде вона
Раненько з місяцем-другом,
І стануть сідати обоє
На громохкий сонячний віз,

І весело заторохтять орчики,
А я буду дивитися з ганку, —
То не оглянеться на мене
І не засміється глузливо
Клишонога незграба ніч.

4

Я іду здовж ручаю.
Вечірня пташка мигтить крильми.

На вільхи,
на скелі спадає
Покошлана мертва тьми.

Іду я самотно, леле!
Забуті руки ломлю.
Чи зрине казковий шелест,
Світючий шелест «люблю».

Та все навколо знайоме,
І глузливо шепоче тьма:
«Ти йдеш не в казку — додому,
А казки... казки нема».

5

Ти ляж та й засни собі, тату,
А я біля тебе кластиму хату.
Стіни
Пороблю із сухої чатини*,
На покрівлю соснових гілок,
А волотка трави — то над нею димок.
А як прийде яка горбата
Або інший лихий чоловік, —
Бо тут сьогодні багато
Проходжає калік, —

* Чатина — голки хвойного дерева, глиця.

То я тебе закидаю
Сонячними шапочками маю
І скажу, затуливши собою хатинку:
— Тут мого тата немає,
Десь він тепер на спочинку,
Бо він приїхав дуже трудний,
То ви марно сюди не ходіте
І голосом не ячіте,
Все одно чаклунки горбаті
Не мають сили при моїй хаті.

6

Чи ти чуєш, нечуйвітре,
Ти, що коливаєшся
На вечірньому небі,
На вмирущому світлі!

В кутку двора іржава лійка,
Забута тачка. Осінь ходить,
Збирає сухозлітку листя,
Стебельну ламань. Осінь, осінь.

І я тепер ходжу, як ти,
Збираю тьмяну сухозлітку
Того, що молодість дала,
А я згубив так необачно.
Коли б зібрати якнайбільше!

Ой послухай, нечуйвітре,
Ти, що коливаєшся
На примерклому світлі,
На протавці зоряній.

Коли б зібрати якнайбільше!
Нехай тоді глуха зима,
Нехай залізо самоти,
Я б засвітився сам од себе,
Як золотяться гловарі*
В дому жовтневої зорі,
І, замість стоптаних фіалок,
На полі вечора мого
Зростав би, може, інший цвіт —
І незрадливий, і нетлінний.

Чи ти чуєш, нечуйвітре?

7

— Десь ти з чарами став до бою,
Що не владні тепер над тобою
Ні недобра моя красота,
Ні олживі уста. —
Я не з чарами став до бою,
А як нехворощ польова

*Гловар — верхній косяк на дверях і вікнах.

Обкололася мерзлою млою,
Я завіявся в сніжний дим
І за сіткою колижкою
Уздрів потаєнний дім.
Проживало там три сестри,
Три жаденних жури.
Там я милий був гість —
Біле ж тіло,
Жовта кість.
Ізв'ялили, спили...
Та на весні морелевий цвіт
Полонив мене у свій літ,
І склонили мене вітри
До оселі моєї сестри.
А в оселі сестри —
Там горицвітом розгоряє,
Там зірниці лежать на траві,
Там кущі, обкувавши пліт,
Зеленять мій улюблений світ,
Надвечірній світ.

8

Уже вечір, вечірній вітер.
За безлистим деревом саду,
Як дві нерідних сестри,
Вербова віта цвіте
І жовта свіча горить.

На весну, на юний шум,
А навіщо ця жовта свіча?

Уже вечір, вечірній вітер.
Ти бачиш на сході вороних коней,
Покриваних древніми паполомами*,
Як виринають із сивого мороку?
Будуть тихо назад брести,
Будуть тебе везти,
А жовта свіча відокремиться
від вербової віти
І буде кульгати за ними на одній нозі,
Курячи сипким димом,
І прийде на замкнену влоговину,
І поклониться кам'яній півночі.

Уже вечір, вечірній вітер.
Небо, роздерте на світло і тьму!
Нехай жовта свіча скапає своє тіло
На мою паполому,
Але вербова віта нехай цвіте,
І коли зринеться зоря,
То нехай не падає на мою димну свічу,
Щоб її погасити,
А нехай розсиплеться по вербовій віті,
Щоб її осіяти.

*Паполома — попона.

Під вікном моїм жовтий буркун
Сумував, що вечір прийшов,
Що день віддає ключі.
Уночі
Завітав до мене чаклун.

Величавий, приятний дід.
Повідає: — Я твій сусід
І тебе за мирність люблю.
Я знаю притугу твою,
Угамую чадну печаль.
Коли хочеш, над цим вікном
Колихнешся квітучою вітою,
І не буде нічого жаль.
Я склонився чолом —
не одвітую.

Буркун засвітився в вікні,
Буркун.
Буркун надо мною, як дерево, став,
Широко гілля розметав.
От над правим моїм плечем
Линув золотавим дощем
І на ліве плече
Стікає мені гаряче.
Впливають зірничі в вікно,
Стають на цвіті тонкім.

О як же давно-давно
Був я у блиску таким!

Коли ти була зо мною, ладо моє,
Усе було до ладу,
Як сонце в саду,
А тепер розладнався світ, ладо моє.

Встала між нами розрив-трава.
Розрив-трава високо росте,
Розірвала ночі і дні.
Перше були вони, як крила ластівки:
Верх чорний, спід білий, а крило одно.
Тепер вони, як розламаний камінь —
Колють і ранять, ладо моє.

Стало тяжко нести мені час.
Туга рве мислі мої,
Як буря метає снігом.
Одна сніжинка паде на лід,
І вітер жене її в безвість,
Друга лягає при березі
У скований слід копита,
Третя розбивається об сук.
Стало тяжко нести мені час.

Я знаю: усе вмирає.
Квітка у полі,
Дерево в лісі,
Дитина в місті.
Усе вмирає, ладо моє.

Не в одні двері приводить нас вечір,
Не в одному вікні вітаєм ми ранок,
І забув я творити казку.
Так гостро дивлюсь,
А бачу тільки видиме,
Тільки можливе, ой ладо моє.

Лесі Челінгаровій

Не прийшла ти.
Один без тебе,
Я липовий цвіт ірвав.
І сонце прозорим медом
Точилось по листю трав.

Я ліг і заснув. Збудився —
Нема медяного дня.
І тільки зоря над гаєм,
Як грива гнідого коня.

І липовий цвіт коло мене,
Що ми мали зривати вдвох.
І липовий цвіт од спеки
Помарнів і посох.

Я смутно ішов на захід,
Гнідих шерстинок шукав.
І думав про тебе — і тихо
Зів'ялений цвіт цілував.

Холодна тиша. Місяцю надламаний,
Зо мною будь і освяти печаль мою.
Вона, як сніг на вітах, умирилася,
Вона, як сніг на вітах, і осиплеться.
Три радості у мене неодіймані:
Самотність, труд, мовчання. Тути злобної
Немає більше. Місяцю надламаний,
Я виноград відновлення у ніч несучу.
На мертвім полі стану помолитися,
І будуть зорі біля мене падати.

Kome ou you je me
laga me,
yee sjeu je myy
le coupe k'ouy.

БАЛЯДА ТРЕТЯ

Темними ріками
Ніч тече по долинах,
Прудко біжить по зворах,
Мутно піниться на косогорах.
По зарослім болоті
Клятий іде,
На короткій оброті
Золотого коня веде.

Злякано дуб кордубатий
На нелюдське обличчя
Настовбурчив сухе патиччя,
Як звір підіймає шерсть,
Тяжко чалапає клятий,
Аж погинається персть.

— Ступай, мій коню,
На незайману оболоню.
Три роси обіб'єш,
Три криниці вип'єш,
Здійсниться наша мрія —
Станемо на вогненного змія!

Темними ріками
Ніч тече по ізворах,
Сиво піниться на косогорах.

На синьому полі,
В райдужному колі,
Там-то паші, ще й цвіту багатого!
Вітер має патлами клятого.

Раптом на сході
Немов хто косою — черк!
І вдруге — світліше — дзень!
Золотий кінь
Померк.
Клятий вирячив очі,
Вогнем до скелі та й здимів.

Ой зашуміло ж тоді!
На землі —
Струснувся кожен листок.
На воді —
Павуки в нестямний танок.
Заяснілися межі, вівса...
Стала краса.

Нерозвійно нагусла над мокрим вікном
Осліплених днів каламуть.
Речі спокійно живуть,
Не зринають гіркі слова,
І сіріє печаль моя,
Як під льодом трава.

Заростає дзеркало пилом,
Пам'ять ніжної — забуттям.
Нехай речі спокійно живуть
Під глухою корою мовчання.
Ні вечірня зоря, ані рання,
Ні з далеких, ні з близьких доріг
На мій забутий поріг
Милого голосу не приведуть.

Маятник натовмився.
День, ніч,
Літо, зима —
Дебелу тишу гойдай, гойдай!
Маятник дихає, як ранений.

А чом я не чув його брязку,
Як моя дівчина була зо мною?
Бувало, вона лягає,
А я приходжу прочитати їй казку.

День, ніч,
Літо, зима,
Час на часу не стоїть.
Пожовкли прочитані книги,
По закутках сядіє чорне,
Павук угортає старощі в павоць —
Не вгорне.

День, ніч,
Лічена кожна мить.
Маятник хрипить.

Пам'яті З. С-ської

Роздумано, важко ступали коні.
Ти лежала високо й спокійно,
Сама непорушна, ти всіх вела.
Суворі люди ішли за тобою,
І діти також тебе проводжали.

Праворуч текло вечірнє сонце,
Ліворуч липи сяяли цвітом.
До звуків музики, тяжких, як залізо,
Свій легкий голос іволга приєднала,
І мої сльози падали на дорогу.

І так прийшли ми в дивне посілля,
Дивне посілля, де жадного дому.
Ніде не видно високих вікон,
А тільки віти шумлять і віють.
Музика змовкла. Завмерло світло.
Тебе піднесли, тебе опустили,
І я цілував твою тиху руку...
Коли перестав мигтіти заступ,
На горбик поклали вінок із клену,
А в узголів'я вінок сосновий.
Зітхнуло сонце. Повіяв подих
• Тиші великої.

Лице люстра мертвіє в тіні
І задавнена тиша спить,
Як налита в миску вода.
Тільки руки мої живуть —
Іноді чудно, якось окремо,
Іноді рух моїх рук

Вертає мене з задуми,
Як шурхіт у легкому листі.
Я встаю, іду до вікна.

Надбита колонка стоїть коло ганку,
Цвіль у її жолобках.
Долітають сюди сніжечки,
Долітають синиці ранками.
Прихилюся чолом до скла,
Довго на них дивлюсь.

Не люблю, як приходить ніч
Завинена в темний платок
З імшано-зеленим цвітом.
Тиша стікає в великий став.
Сині синиці, де ви вночі?

Лице люстра трупіє в тіні,
Завіси стають кам'яні,
І, обчеркнений колом мовчання,
Я глухіше, сумніше горю,
Я горю, як китайський ліхтарик,
Забутий на гілці, в старому саду.

І довго шукав я живущої води,
Аж повістила мені дуплината верба:
«Живої води нема на землі,
А як зугарний дійти, поспитай у сонця».

І я знайшов неходжені дороги,
Передався за гори з голубими верхами
І вийшов на долину, де з кожної скелі,
З кожного каменя журкотіло світло.

Там бавилися молоді веселки,
Єднаючи семиполум'яним поясом
Праві руки, піднесені вгору.
Осторонь лежав кострубатий грім,
Схожий на викорчуваний зглибока пень.
Мужні грози нахилилися, як женці,
В'яжучи перевеслами жмутки блискавиць.
Із-за дерева випорснув побігущий дощ
І оббризкав мене з золотої лійки.
Сніг лежав, пухнатий, як росомаха,
Ліниво витягши дебели лапи.
Я пройшов недалеко — він не звів голови.
На придолинку, в саду, я побачив сонце.
В одежі, синішій від стиглої ожини.
Сонце спочивало на білому камені.
Серед заростів ласкавої сон-трави

Я сказав несміливо: «Сонце, сонце!
Уділи мені живущої води,
Бо моя подруга стала землею,
І я не знаю, як її оживити».
Сонце подумало й відказало сумно:
«Живої води нема на землі,
Та нема ж її і в великому світі.
Я само посилаю дітей своїх
По живущу воду в глибокі неба,
Вони розійшлись, і ніхто не вернувся,
Тільки гроби їх світліють на темряві.
Уже ж бо і я не в початку цвітіння,
Уже й мені не великий час красувати.
Тепер жовтію, далі зчервонію,
А тоді умру, і стане тихо в світі.
Вернися ж додому, не шукай пусто.
Милої дружини не сподійся оживити».
Сонце замовкло — і все засмутилось.
Мужні грози похилили голови,
Веселий дощ зронив свою лійку,
Лінивий сніг зітхнув і зажмурич очі,
А невідущі веселки збилися на галяві,
Як рій наполоханих голубок.

Ударив дощ, заколихав
Полудня спокій величавий,
З квітучого горошку галяв
Стовпи метеликів підняв.

Де ж ти? Твоєї пісні звук
Линувши потопила злива.
Дивлюсь: з затуманілих лук
Біжиш задумана, щаслива.

Нема ні неба, ні землі.
Блищать натягнені вервечки.
Ти в легкій сукні, як ячко,
Між них білієш оддалі.

Добігла — проливень затих.
Тепер цілуючи вдихаю
З плечей оббризканих твоїх
Тепло і запах неба маю.

Поети Розстріляного Відродження

Десь дощ іде —
Не мовкнуть голоси зозуль.
Чи хлопчик я?
Так хочу дохопитися рукою до гнізда,
Де блискавка лежить,
Як вовною обтулена змія.
Десь дощ іде.

МИХАЙЛО ДРАЙ-ХМАРА

Михайло Опанасович Драй-Хмара народився 10 жовтня 1889 року в селі Малі Канівці на Золотонощині (нині Черкаська область) у родині козака. Закінчив Золотоніську школу, Черкаську гімназію, навчався в Колегії Павла Галагана в Києві. 1910 року вступив до Київського університету, після закінчення якого залишився працювати на кафедрі слов'янознавства. У 1918–1923 рр. — професор Кам'янець-Подільського університету. У 1923–1929 рр. — професор кафедри українознавства Київського медичного інституту. У 1930–1933 рр. працював у Науково-дослідному інституті мовознавства при ВУАН.

За життя поета побачила світ лише одна книжка поезій — «Проростень» (1926). Збірки «Сонячні марші» та «Залізний обрій» вийшли аж 1969 року.

Був заарештований у березні 1933 року, але за відсутністю доказів поета звільнили. Повторний арешт відбувся 1935 року. Драй-Хмару було звинувачено в «націоналістичній контрреволюційній діяльності». Вирок — п'ять років таборів. Уже в таборі поетові додали ще десять років за «антирадянську агітацію й пропаганду».

Помер Микола Драй-Хмара в таборі 1938 (1939?) року.
Реабілітований 1989 року.

Поки не вмру, не перестану
Тебе шукати на землі
І серце зоряного лану,
Де Твої плинуть кораблі.

Засклеплена в глухій ясині
Моя бунтується душа —
О, де те небо, де те синє,
Що смертний біль її втіша?

Дихни на неї, як в дитинстві,
Що в землю з ненькою лягло,
І не цурайсь мене — я син твій —
І пригорни моє чоло.

На смерканні. Гасне вечір,
потопає в сизій млі —
і розтанув серця глетчер
в дивних пахощах землі.

Жду. Чи прийдеш, добрий, ніжний?
В темну синь через zenit
плине Лебідь білдсніжний,
розгорнувши вільний літ.

Застила туманом очі
(очі повні зоряниць) —
і збагнути серце хоче
таємницю таємниць.

Мить — як безвік. Безгоміння.
Ось прислухайсь, не диши...
Чуєш радісне квиління
несамотньої душі?

МАТИ

I

На чолі вінчик паперовий
і хрест воцаний у руках.
Не усміхнуться чорні брови,
хоч квітне усміх на устах.

В журбі васильки й рута-м'ята.
Задумавсь ладан в синіх снах,
і сумно-сумно пташенята
квелять у неї в головах.

II

Убогий цвинтар і ворота, —
та як побачить, як обнять?

Встрягають ніжки у болото:
весніс — журавлі летять.
Не розлучила матір з сином
і невблаганно люта смерть —
і він розцвів над нею крином,
любов'ю сповнений ущерть.

Зорити ніч і бути з вами,
холодно-росяні поля,
і слухать, як гуде з нестями
і стугонить вночі земля...

Як в темряві усе замерло!
Хруский на серці стигне лід,
і з неба падають, мов перли,
огненні сльози Персеїд.

І знов, як перший чоловік,
усім тваринам дав я ймення;
я зорі сестрами нарік,
а місяць — побратим у мене.

І всяку душу я живу
нарік, натхненний, по вгодбі, —
а сам на самоті живу:
моя душа — безводна Гобі.

В свічаді зоряного сна
я бачу добрі й злі години...
У кого серце віщуна,
тому не обіймаєть людини.

Під блакиттю весняною
сушить березень поля,
і співає підо мною
очервонена земля.

Був там гроз кривавий подих,
дощ топив людей, звірат, —
та із нурт, із темноводих,
вирнув новий Арарат.

І дзвенять стожарно дуги:
Мир хатам убогим! мир!
Вже ніхто не візьме вдруге
вас в невольничий ясир!

Вітер, вітер з хмарних кубків...
Став ковчег посеред гір,
і, як Ной, я жду голубки:
хочу вийти на простір!

Розлютувався лютий надаремно:
скоро з стріх закапає вода,
вийде в поле віл під'яремний,
і я помандрую, як Скворода.

Передо мною відкриті всі дороги
(не обмину й мишачої нори) —
понесу в саквах своїх убогих
сіромахам на вихліб дари.

Бідний сам, я не йду на хитрі влови:
з серця в серце наллю я пісень, —
хай в них блакитніє новий,
осяйний, безсмертний день!

Вона жива і нежива
лежить у полі нерухомо.
Не зрнять соняшні слова
передосінньої втоми.

Над баштанами сонні оси,
замовкли коники в стерні,
і ледве чуть, як в гущині
тече червоноките просо.

І дві копи — плече в плече —
над нею тужать злотомитрі,
а літо бабине в повітрі
комусь на смерть кошулю тче.

За магалою мріє млин,
немов приколотий метелик.
Не чути вітру з верховин:
ласкава тиша сон свій стеле.

Ще губи кам'яні
даків високих
пожадливо бузу татарську ссуть,
ще безматень у вульні велетенським
не зворухнувся:
грузно спить, —
а вже
набряклими повіками за містом
моргає хтось
і пальцями нервово
по ринві стукотить.

Бульвари.
Сніг таранкуватий —
як стародавній мармор,
а коло прикорнів чорніє:
провалились рани...

І сльози
(не мої — дубів померклих)
моє обличчя й руки кроплять.

Чого ви плачете, незрячі?
Нехай брудною дергою
вкривається дорога,
нехай замість блакиті
висне повсть, —
та вірте:

скоро, скоро
до нас веселих прилетить,
і ще послухаєм музик,
коли і в хаті найбіднішій,
і в найубогішій квартилі,
і в кожному місці
і в кожному серці
заквітнуть соняшні троянди...
Гринджолами
мовчазно
кожух проїхав.

ПРОЩАННЯ З ПОДІЛЛЯМ

Прощайте, товтри круглогруді,
і ти, гніздо Кармелюка,
де й досі бойові погуди —
мов червениці чумака,

і ви, яри крутоберегі,
де стільки раз лилася кров...
Прощайте, скомпі, береки:
побачимось не скоро знов.

Минуть роки, і кров зашерхне,
і висхне Збруч, мутна ріка, —

і тільки пісня не померкне,
як гнів і ніж Кармелюка.

Серпневий прохолонув вар.
Напрявши гарусної пряжі,
мереже кучеряві мажі
вечірнім золотом гаптар.
Ще зелено в блідій поливі,
як на осінніх косах верб,
а вже кладе хтось тіні гливи
на тонко викреслений серп.
Померкло горяне горно.
Вдягає ніч жалобне рам'я.
О, хто це раниць утлу пам'ять?
День одгорів. Давно.

ШЕХЕРЕЗАДА

II

Стогнала ніч. Вже гострі глици
Проколювали більма дня,
І синьо-золоті грімниці
Дражнили відгульня-коня.

Розбурчалася хмар армада,
А ти опалена в огні,
Ти вся любов і вічна зрада,
Летіла охляп на коні.

Під копитом тріщали ребра,
Впинались очі в образи,
А ти розпліскувала цебра
Передсвітанної грози.

Із бур, о молода гонице,
Ти пролила своє дання —
І світом гомін і стрілиці
Дзвінкокопитого коня.

IV

Я побачив тебе з трамваю.
Ти все та ж голуба й ясна, —
тільки я, тільки я не розмаю
снігового сна.

Ти прийшла у вербляницю: «Здрастуй!
— про мене — хай верби цвітуть:
не топтатиму синього рясту,
у глуху виїжджаючи путь».

Ожило в душі ~~незабутнє...~~
(Золоті бань вінок)
і співає в далеке ~~майбутнє~~
трамвайний дзвінок.

Горять священні ~~орифлями~~
революційної весни.
Ми ждем і вірим коло брами.
Горять священні ~~орифлями,~~
і сонце в грудях і ~~над нами,~~
і сонцем ~~заквітчались сніг.~~
Горять священні ~~орифлями~~
революційної весни.

Я ~~полюбив тебе на п'яту~~
голодну ~~весну...~~ ~~Есю~~ ~~да~~ ~~дня.~~
Благословив і ~~путь~~ ~~прокляту~~
залиту ~~порпуром~~ ~~вина.~~

Орлицею ~~на бій~~ ~~летіла~~
ти ~~добросерда,~~ ~~а~~ ~~не~~ ~~зла.~~
Я ~~бачив~~ ~~кров~~ ~~на~~ ~~юних~~ ~~крилах~~
і ~~рану~~ ~~посеред~~ ~~чөла...~~

І знов горбатіла Голгота
там, де всміхалися лани,
вилазив ворог на ворота,
кричав: розпни її, розпни!

І гіркоту цієї муки
пили ми з повного відра
і, мовчки поєднавши руки,
були як брат і як сестра.

Я світ увесь сприймаю оком,
бо лінію і цвіт люблю,
бо рала промінні глибоко
урізались в мою рілтю.

Люблю слова ще повнодзвонні,
як мед, пахучі та п'янкі,
слова, що в глибині бездонній
пролежали глухі віки.

Епітет серед них — як напасть:
уродиться, де й не чекав,
і тільки ямби та анапест
потроху бережуть уста.

Я славлю златокоосу осінь,
де смуток мій — немов рубін,
у перстень вправлений; ще й досі
не випав з мого серця він.

Дивлюся й слухаю: прозоро
співає струмисько биття,
і віриться, що скоро-скоро
так само заспіваю я.

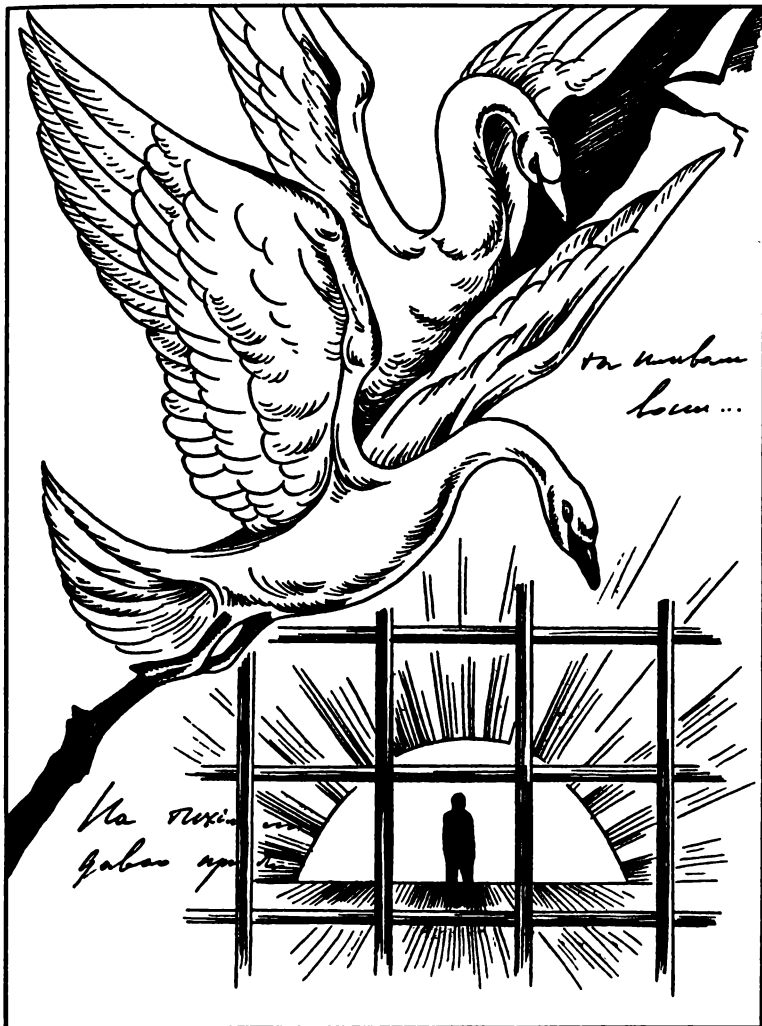
Долі своєї я не клянусь —
бути луною, будить луну.

Віршиком був я рунних полів —
гнівом на дуків дук мій горів.

Пісня — посестра, степ — побратим, —
вольная воля трьом нам усім.

Двічі я зрадив ніжну сестру.
Потім побачив: без неї умру...

Втретє ми стрілись на чужині,
як запалали перші огні,
і положив святий зарік —
не розлучатись навик.

va unbrun
loun...

Va ruxia
gabau npr

Брате мій, сестро, любі мої,
вітер жеже нас у дивні краї.

З вітром ми щирі: вітер — наш друг, —
хто цей розірве четверокруг?

Я і посестра, вітер і степ —
ніжність і воля, сила і креп.

Бути луною, будить луну, —
долі своєї я не кляню.

ПЕРЕД ГРОЗОЮ

Чорносизе шатро
напинають вітри
і, як дика орда,
вже летять на Дніпро,
де реве чорторий,
де бунтує вода...

Грає грім молодий:
скоро буде гроза!
Закшпіли огні
гуг і там в далині...
Грає грім молодий!

Суне темрява й жах,
а в душі перуни,
наче поклик юрби...
Наганяють, біжать
і ревуть буруни:
— Боротьби! боротьби!

З ЦИКЛУ «СЛІПІ»

Ми сонця-радісті не бачимо:
ми — сліпі.
Ми навіть горя не оплачемо
в німій журбі.
Кривавий деспот випив очі нам
огнем війни —
і от навіки потолочено
життя лани.
О світе ясний, світе радісний,
ти згас навік,
А біль шалений, біль ненависний
живе — не зник!

ПОЕТОВІ

Павлові Тичині

Люблю твою пісню н^ову,
її могутній язик,
радію кожному слову,
що входить у твій словник.

В голубих садах мистецтва
розцвітає вона, як мак:
в ній горить не миру, не жрецтва,
а буяння і гніву знак.

І обняти в ній кожного радий,
будь то турок, вірмен чи лях,
ти Україні, майбутній Гелладі,
простилаєш всесвітній шлях.

Накинув вечір голубу намітку
на склений обрій, на вишневий сад,
і бачу я крізь ажурову сітку
сузір'їв перших золотавий ряд.

Село затихло: ніч коротка влітку,
і зморений косар спочити рад.
Десь кумкають жаби, і срібну нитку
пряде одноголосий хор цикад.

Вслухаюся в чуйну́, дрімливу тишу,
боюсь її сполохати, ледве дишу, —
і раптом тиша переходить в шум:

земля як мідь дзвенить і лине д'горі,
ростуть дерева, колосіють зорі,
і б'ють джерела світозарних дум.

ЛЕБЕДИ

На тихім озері, де мліють верболози,
давно приборкані, і влітку й восени
то плюскоталися, то плавали вони,
і шиїгнулися у них, як буйні лози.

Коли ж дзвінки, як скло, надходили морози
і плесо шерхнуло, пірнувши в білі сні, —
плавці ламали враз ті крижані лани,
і не страшні були для них зими погрози.

О гроно п'ятірне нездоланих співців!
Крізь бурю й сніг гримить твій переможний спів,
що розбиває лід одчаю і зневіри.

Держайте, лебеді: з неволі, з небуття
веде вас у світи ясне сузір'я Ліри,
де пінить океан кипучого життя.

VICTORIA REGIA *

Три ночі ти, красуне величава,
цвітеш, розклавши на воді листи,
великі і округлі, мов щити,
а серед них хрещатий Лебідь плава.

Як гірський сніг, спочатку ти білява,
а потім у зеніті ліпоти,
немов фламінго, рожевієш ти,
нарешті, огневієш, мов заграва.

Це — дивна путь моїх метаморфоз
серед метелиць, хуртовин і гроз,
ясна, чудесна, райдушна тріада.

* Вікторія королівська (лат.).

Мій перший квіт — то лілієвий дзвін,
у другому — трояндних мрій принада,
в останнім — пристрасті яркий рубін.

НА МОГИЛІ РУДАНСЬКОГО

Майфетові й Зерозу

Мов на Голгофу, йшли ми на могилу,
закинуту в далекій стороні.
Важке зішестя й розшуки трудні
серед бескеття, ялівцю і пилу.

Нарешті бачимо: плиту похилу,
розколотий надгробок в гуццїні,
слова напівзатерті, неясні
і написів пустих смленну-силу.

Занедбаний, осиротілий прах!
У чужині, на диких цвіттарях
оселю має наш бездомний геній.

Прообраз його днів — Лаокоон,
а й смерть його в борні непримиренній
не завітчає лавром паятеон.

О гроно п'ятірне нездоланих співців!
Крізь бурю й сніг гримить твій переможний спів,
що розбиває лід одчаю і зневіри.

Дерзайте, лебеді: з неволі, з небуття
веде вас у світи ясне сузір'я Ліри,
де пінить океан кипучого життя.

VICTORIA REGIA *

Три ночі ти, красуне величава,
цвітеш, розклавши на воді листи,
великі і округлі, мов щити,
а серед них хрещатий Лебідь плава.

Як гірський сніг, спочатку ти білява,
а потім у zenіті ліпоти,
немов фламінго, рожевієш ти,
нарешті, огневієш, мов заграва.

Це — дивна путь моїх метаморфоз
серед метелиць, хуртовин і гроз,
ясна, чудесна, райдужна тріада.

* Вікторія королівська (лат.).

Мій перший квіт — то лілієвий дзвін,
у другому — трояндних мрій принада,
в останнім — пристрасті яркий рубін.

НА МОГИЛІ РУДАНСЬКОГО

Майфетові й Зерову

Мов на Голгофу, йшли ми на могилу,
закинута в далекій стороні.
Важке зішестя й розшуки трудні
серед бескеття, ялівцю і пилу.

Нарешті бачимо: плиту похилу,
розколотий надгробок в гуцвині,
слова напівзатерті, неясні
і написів пустих силенну-силу.

Занедбаний, осиротілий прах!
У чужині, на диких цвинтарях
оселю має наш бездомний геній.

Прообраз його днів — Лаокоон,
а й смерть його в борні непримиренній
не завітчає лавром пантеон.

ПЕРЕКВІТУЄ КВІТЕНЬ

Переквітує квітень,
Перешумить весна,
І буде тихе літо,
Глибінь ясна.

В глибінь загляне осінь,
Пожуриться сама,
І під гудіння сосон
Впаде зима.

Та дням нема спокою:
На весну скресне сніг, —
Дивись — стежки знайомі,
Сліди од ніг.

І знов цвітуть черешні,
І зеленіє луг...
Сьогоднішнє, вчорашнє —
Незмінний круг.

І я в цім крузі з вами —
Душа ще молода:
Спадаю й підіймаюсь,
Як дніпрова вода.

СИМФОНІЯ

Мідними громами розцвіла естрада,
ніжнотонним током облила каштан
і плеснула дзвінко в зоряне свічадо —
заіскрив скрипками голубий кришталь...

Жалять і цілують флейт жагучі оси,
лащатся гобоїв бархатні джмелі...
Серце молодече п'є медові роси,
хоче жить, творити на своїй землі...

А скрипки шаліють і гримлять фанфари,
летячи на плеса темного Дніпра, —
та Дніпра немає... Може, хтось обмарив.
Чи це струнних звуків чародійна гра...

Море, тьмяне море — тільки мол у крейді
(десь у хмарках місяць кажаном летів),
і стоять високі кораблі на рейді,
а на реях зорі, зорі золоті.

І знов обвугленими сірниками
на сірих мурах сірі дні значу,
і без кінця топчу тюремний камінь,
і туги напиваюсь досхочу.

Напившись, запрягаю коні в шори
і доганяю молоді літа,
лечу в далекі голубі простори,
де розцвітала юність золота.

— Верніться, — благаю, — хоч у гості!
— Не вернемось, — гукнуло з даліні.
Я на калиновім заплакав мості...
І знов побачив мури ці сумні,

і клаптик неба, розп'ятий на ґратах,
і нездріманне око у вовчку...
Ні, ні, на вороних уже не ґрати:
я — в кам'янім, у кам'янім мішку.

МИКОЛА ЗЕРОВ

Микола Костянтинович Зеров народився 26 квітня 1890 року в місті Зінькові на Полтавщині в родині вчителя місцевої двокласної школи. Закінчив Зіньківську школу, навчався в Охтирській та Першій київській гімназії. У 1908–1914 рр. навчався на історико-філологічному факультеті Київського університету. У 1914–1917 рр. — викладач латині в Златопільській гімназії, з 1917 р. — учитель Другої київської гімназії. З 1919 р. — професор Київського архітектурного інституту, з 1923 р. — професор Київського інституту народної освіти.

Перу Миколи Зерова належить низка досліджень з історії української літератури. Окремими виданнями вийшли книжки «Антологія римської поезії» (1920), «Нове українське письменство» (1924), «До джерел» (1926), «Від Куліша до Винниченка» (1929).

1935 року Микола Зеров був заарештований за безпідставним звинуваченням у «керівництві контрреволюційною організацією» і засуджений до десяти років таборів. 9 жовтня 1937 року «справу» Зерова було переглянуто. Вирок — вища міра покарання. Поета було розстріляно в листопаді того ж року.

Реабілітований у 1958 році.

HOI TRIAKONTA

О. Бурггардтові

А кругом пустка, як гудина, як гич...

Ви пам'ятаєте: в дні тридцяти тиранів
Була та сама навісна пора:
Безмовний пнікс*, безлюдна Агора
І безголосся суду і пританів**

І тільки часом, мов якась мара,
Ще озивався сміх Арістофанів,
Сократ, як перше, виявляв профанів,
І весело роїлась діввора.

Так само і тепер. Усе заснуло,
Все прилягло в чеканні Трасібула***!
А ми? — де ж заступ нам на нашу гич,

І сапка на бур'ян, і лік на рани?
Дитяча сліпота? Сократів бич?
Чи невтишимий сміх Арістофана?

* Пнікс — пагорб, де відбувалися збори в давніх Афінах.

** Притан — член президії народних зборів у давніх Афінах.

*** Трасібул — афінський діяч, що очолив повстання проти тиранії.

КНЯЗЬ ІГОР

Князь Ігор очі до зеніту звів
І бачить: сонце під покровом тьмяним,
Далека Русь за обрієм багряним,
І горе чорний накликає Див.

Та не вважає князь на віщий спів:
«Нум, русичі, славетні дні спом'янем,
Покажем шлях кощеям препоганим
До Лукомор'я голих берегів!»

А любо Дону шоломом зачерпти!..
Одважний князю, ти не знаєш смерти,
Круг тебе гуслі задзвенять, тебе

Від забуття врятують і полону.
В стременах став, зорить. А кінь гребе
І ловить ніздрями далеку вогкість Дону.

КЛАСИКИ

Ви вже давно ступили за поріг
Життя земного, лірники-півбоги,
І голос ваш — рапсодії й еклоги —
Дзвенять у тьмі Аїдових доріг.

І чорний сум, безмовний жаль наліг
На берег наш, на скитські перелоги —
Невже повік не знайдете спромоги
Навідатись на наш північний сніг?

І ваше слово, смак, калагатія
Для нас лиш порив, недсяжна мрія
Та гострої розпуки гострий біль.

І лиш одна ще тішить дух поета,
Одна відроджує ваш строгий стиль —
Ясна, дзвінка закінченість сонета.

ОБРИ

Секвестратор їде в село за податками..

Весна цвіте в усій красі своїй,
Вже одгриміли Зевсові перуни,
Дощу буйного простяглися струни,
Зазеленів сподіваний рижій.
На полі хотяться веселі вруна,
В кущах лящить-співає соловій,
А на пляху, немов казковий змій,
На зсипище сільське ватага суне.

І в селах плач. Герої саг і рун,
Воскресли знов аварин, гот і гун,
Орава посіпацька, гадь хоробра...

Сільської ситості останній трен,
Усюди лемент — крик дулібських жен
Під батогом зневажливого обра.

ЧИСТИЙ ЧЕТВЕР

І абіє пітел возгласи...

Свічки і теплий чад. З високих хор
Лунає спів туги і безнадії.
Навколо нас — кати і кустодії,
Синедріон, і кесар, і претор.

Це долі нашої смутний узор,
Це нам пересторогу півень піє,
Для нас на дворищі багаття тліє
І слуг гуде архієрейський хор.

І темний круг євангельських історій
Звучить як низка тонких алегорій,
Про наші підлі і скупі часи.

А за дверми, на цвинтарі, в притворі —
Весна і дзвін, дитячі голоси
І в вогкому повітрі вогкі зорі.

АРІСТАРХ

Б. Якубському

В столиці світовій, на торжищі ідей,
В музеях, портиках і в затінку алей,
Александрійських муз нащадки і послідки,
Вони роїлися — поети і піітки.
Ловили темний крок літературних мод,
Сплітали для владик вінки нікчемних од
І сперечалися, мирилися, змагались...
І був один куток, де їх невпинний галас
Безсило замовкав: самотній кабінет,
Де вчений Арістарх, філолог і естет,
Для нових поколінь, на глум зухвалій моді,
Заглиблювався в текст Гомерових рапсодій.

АРГОНАВТИ

М. Рильському

Так, друже дорогий, ми любимо одно:
Старої творчості додержане вино,
І мед аттіцьких бджіл, і гру дзвінких

касталій.

Хай кволі старчуки розводять мляві жа́лі,
Хай про сучасність нам наспіває схоласт,
Хай культів і фактур неважений баласт
У човен свій бере футуристичний тривій, —
Ми самотою йдем по хвилі білогривій
На мудрім кораблі, стовесельнім Арго,
А ти як Тіфій нам, і від стерна свого
Вже бачиш світлу ціль борні і трудних

плавань:

Дуб з золотим руном і колхідійську гавань.

Keep Thy ori
I have - con

so young girl
broken mirror

САЛОМЕЯ

П. Филиповичу

Там левантійський місяць діє чари
І колихає в серці теплу кров,
Там диким цвітом процвіла любов,
І все в крові — шоломи і тіари.

А з водозбору віщуванням кари
Гримлять громи нестриманих промов...
Йоканаан!.. Не ясний шум дібров, —
В його словах пустиня і пожари.

І Саломея!.. Ще дитя (дитя!),
А п'є страшне, отруєне пиття
І тільки меч і помсту накликає.

Душе моя! Тікай на корабель,
Пливи туди, де серед білих скель
Струнка, мов промінь, чиста Навсікая.

В СТЕПУ

Високий рівний степ. Зелений ряд могил
І мрійна далечінь, що млою синіх крил
Чарує і зове до еллінських колоній.
Ген-ген на обрії сильвети темних коней,
Намети, і вози, і скити-орачі.
Із вирію летять, курличучи, ключі,
А з моря вітер дме гарячий, нетерпливий.
Але пощо мені ці вітрові пориви,
І жайворонків спів, і проростання трав?
З якою б радістю я все це проміняв
На гомін пристані, лиманів сині плеса,
На брук і вулиці старого Херсонеса!

КУЛШ

Давно в труні Тарас і Костомара,
Грабовський чемний, лагідний Плетньов...
Сивіє розум і холоне кров;
Літа минулі — мов бліда примара.

Та він працює. Феніксом з пожару
Мотронівка народжується знов;
Завзяттям віє від його промов,
І в очах — відблиск молодого жару.

Він боре тупість і муругу лінь,
В Європі хоче «ставляти курінь»,
Над творами культурників п'яніє;

І днів старечих тягота легка,
І навіть в смертних муках агонії
В повітрі пише ще його рука.

КИЇВ З ЛІВОГО БЕРЕГА

Вітай, замріяний, золотоголавий
На синіх горах! Загадався — снить...
І не тобі, молодшому, горить
Червлених наших літ ясна заграва.

Давно в минулім дні твоєї слави,
І плаче дзвонів стоголоса мідь,
Що вже не вернеться щаслива мить
Твого буяння, цвіту і держави.

Але, мандрівче, тут на пісках стань,
Глянь на химери барокових бань,
На Шеделя білоколонне диво:

Живе життя і силу ще таїть
Оця гора зелена і дрімлива,
Ця золотом цвяхована блакить.

ЧЕРНІГІВ

Могутніх ферм мереживо прозоре,
Залізний ляск і двоколійна путь
В широкий світ непереможно звуть,
Де йде життя і довгу ниву оре.

Де Болдині дрімали тихі гори,
Де плавав сіверський рибалка Круть,
Б'ють молоти, нові часи кують
І будять лугу займище просторе.

А там, позаду, на валу міськім
Білють вежі, золотом густим
Горять хрести — і тиша залягає.

Плекаючи, що́ в давнині жило,
Останні дні дрімотно досинає
Олегів мужніх прастаре кубло.

ЛЕСТРИГОНИ

Одіссея, X, 77—134

Тут, царю, дикий край неситих лестригонів
Та струджених рабів, що вівці стережуть.
Як привела тебе твоя заклята путь
В ці селища смутні недолі та прокльонів?

Ти кажеш: «Поліфем»? Нащадок Посейдонів,
Той знав огонь, а ці — сире і свіже рвуть;
Не має впину їх несамовита лють,
Не відають святих гостинности законів.

Не йди, зостанься тут. Є схови серед скель.
Вночі я справлю твій стовеслий корабель
У тиху сторону народів хлібоїдних.

Та сам лишуся тут у горі та біді —
Я тільки мрією до скель долину рідних,
Я тільки чайкою — з тобою — по воді.

САМООЗНАЧЕННЯ

Я знаю: ми — тугі бібліофаги,
І мудрість наша — шафа книжкова.
Ми надто різьбимо скупі слова,
Прихильники мистецтва рівноваги.

Ніхто не скаже нам: «Жерці і маги!
Ви творите поезії дива...»
Чутливість наша вбога і черства
І не вгамує молоді спраги.

Що слово точене? Чарує звук
Акторських реплік та уданих мук,
Розливних сліз, плиткої гістерії.

І промовляє критик: «Скинь кашкет!
Он світич наш, він гріє і зоріє,
Люби і поклоняйся: то — поет!»

КОСМОС

Зринає, голосний і розмаїтий,
На шістдесят земних коротких літ
З грузького дна — латаття ніжний цвіт,
Щоб нам жагу неситу упоїти.

Як тішать нас озера, гори, квіти,
Роса і теплий грім, і шепіт віт,
І людська творчість споруджає міт
Під саме небо, зорями розшите.

Та скоро попіл сутінних обслон
Спадає, глушить веселковий тон
Думок, жадань і щирого завзяття.

А дні летять, як вітер; рвуть стерно
І топлять нас. І білий цвіт латаття
Вертають на мулке і чорне дно.

СОН СВЯТОСЛАВА

«Я бачив сон. Тяженних перел град
На груди сипали мені, старому,
Вдягали в довгу чорну паполому,
Давали пити не вино, а чад.

Я зір будив. Обводив кругогляд
І відчував крізь думку нерухому,
Як обсипався дах княжого дому,
Як крякав крук і як клубочивсь гад.

О, що за туга розум мій опала!
Яка крізь серце потекла Каяла!
Що за чуття на душу налягло!»

Ніч місячна кругом — така студена! —
Антенa гнеться, мов струнке стебло,
І чорний день десь дзвонить у стремена.

Та як нам жити хвилиною легкою,
Коли такий на пам'яті тягар
Речей, обставин, люду і примар
Ліг і лежить нестерпною вагою?

Як маєм крен направити з тобою,
Коли щодня погроза і удар?
І пилу впав усюди сірий шар
І все значиться смутком і нудьгою?

І як чуттям пустити буйну рош,
Коли їм кригою грозиться дощ —
Вони ж слабі, без хати, без покрова;

Коли спадає мла, мов той хижак,
А ця, на бруку знайдена підкова —
Єдиний добрий на майбутнє знак.

Чорніє лід біля трамвайних колій,
Синіє в темних улицях весна,
Мого юнацтва радість осяйна
Встає назустріч нивішній недолі.

«Це справді ти? В якій суворій школі
Гак без жалю розвіялась вона,
Твоя веселість буйно-голосна,
Які смутять тебе нудьга і болі?»

А згадуєш, яке тоді було
Повітря? небо?.. Гусяче крило,
Здається, з нього пил і бруд змітало;

Як лід дзвенів, як споро танув сніг,
І як того, що звалося «замало»,
Тепер би й сам ти піднести не зміг».

В ГОСТЯХ У ПОЕТА

Я слухаю: «Єдиний він, баштан,
Ще зброя нам на голод і на злидні;
День ясен там і вечори погідні,
Та вранці часто холод і туман».

Я думаю: крізь степовий бур'ян,
Крізь прикrostі іти не день, не три дні —
І в резиньяці, такій лагідній,
Не знати зла, не відчувати ран...

І в затишку запусcеної хати
Обаполи прожитих літ єднати,
Старе й нове збирати в свій альбом —

То значить: мати серце, зір і вухо...
Хто сміє не віддати свого «чолом»
Цій неуйнятності людського духа?

То був щасливий, десятилітній сон.
Так повно кров у жилах пульсувала,
І екстатичних сонць ясні кружала
Злітали в неба голубий пляфон.

І кожний рік звучав на інший тон,
На кожнім дні своя печать лежала,
І доля, бачилось, така тривала,
Не знатиме кінця і перепон.

Вмить розійшлося чарування щасне:
Осінній день, тепло і сонце ясне
Побачили мене сухим стеблом.

Стою німий і жити вже безсилий:
Вся думка з білим і смутним горбом
Немилосердно ранньої могили.

МИХАЙЛЬ СЕМЕНКО

Михайль (Михайло) Васильович Семенко народився 31 грудня 1892 року в селі Кибинці Миргородського повіту на Полтавщині. Закінчив Курське реальне училище, навчався в Петербурзькому психоневрологічному інституті. 1914 року мобілізований до царської армії, служив на Далекому Сході. 1918 року повернувся на батьківщину.

Автор низки поетичних збірок, серед яких «Прелюд» (1915), «П'єро кохає» (1918), «В садах безрозних» (1919), «Сучасні вірші» (1931), «Поезії» (1936). Семенка недаремно називають ватажком українського футуризму: він увів до поетичного вжитку урбаністичну тематику, майстерно оперуючи дисонансами й верлібром, маніфестував нову особистість нового індустріального століття. Поет був знищений режимом за свідоме бажання «європеїзувати» українську літературу та надати власну інтерпретацію «ленінізму в культурі».

Заарештований у квітні 1937 року за звинуваченням в «активній контрреволюційній діяльності». Вирок — вища міра покарання — оголосили 23 жовтня 1937 року. Того ж дня Михайля Семенка було розстріляно.

Реабілітований 1957 року.

БРОНЗОВЕ ТІЛО

В мене бронзове тіло
На білим піску
Скільки іскор горіло
На яснім струмку

Скільки плямок тремтіло
На обличчі води
В мене бронзове тіло
Я — молодий.

ДНІ НЕМИНУЧІ

Ждуть спереду моторошности дні
Дні неминучі.
Горіння, зимність витримати мені
Страшної бучі.

Я надіну, надіну на груди міцні
Сталевий панцир.
Хто, хто шляхи зітре мені?
Виходь уранці.

За містом хмари, дими страшні,
Блиски сліпучі.
Ждуть спереду моторошности дні,
Дні неминучі.

КОНДУКТОР

Багнеться бути
Кондуктором на товаровому потязі.
В похмурну ніч,
Осінь, дощову,
Сидіти на тормозі
У кожусі,
Зігнувшись і скупчившись,
Дивитись у прірву рухливу
Про дні, що минули,
Що в серці zostалися
Ясними плямами,
Про образи згадні,
Заснули у грудях навіки,
Навіки
Мріяють,
Мріяють,
Вдивляючись в сутінь.

ОКЕАН

Я не знаю — є
Що ще більш таємне,
Як це співуче слово —
Океан.

Скільки людей-героїв
В твої простори впивалося —
Скільки надій ламалося
Крізь туман.
Скільки народів твоїми водами —
Крізь піну невірних хвиль —
Змагалося з бурями й непогодами
Проклиналимогутній
Штиль.
Скільки губів безгучно зціпилось
В бажанні непевних ран
І проклиналимо — й благословляло
В шепоті:
Океан.
І я — закоханий — я наче мрію —
Прагну хвилинами найгостріших стум
До тебе — в обрій — приходь — зогрію
І душа повна невиразних
Ран.
Що це мені й сьогодні вдарило —
За колом полярним — барабан?
Серце в мені клично захмарило —
Океан —
Океан!

БАЖАННЯ

Чому не можна перевернути світ?
Щоб поставити все догори ногами?
Це було б краще. По-своєму перетворити.
А то тільки ходиш, розводячи руками.
Але хто мені заперечить перевернути світ?
Місяця стягнуть і дати березові каші,
Зорі віддати дітям — хай граються,
Барви, що кричать весняно, — служниці Маші.
Хай би одягла на себе всі оті розкоші!
Тоді б, певно, Петька покохав її,
скільки б було сили.
А то ходиш цим балаганом, що звуть —
природа,
Й молиш: о, хоч би вже тебе чорти вкопили!

МІСТО

Осте сте
бі бо
бу
візники — люди
трамваї — люди
автомобілібілі

бігорух рухобіги
рухливобіги
berceus* кару
селі
елі
лілі
пути велетні
диму сталь
палять
пах
пахка
пахітоска
дим синій
чорний ди
м
пускають
бензин
чаду жить
чаду благать
кохать кахикать
житгедать
житгерух
житгесе-
нзин
авто
грам.

* Berceus — коліскова (фр.).

МІЙ РЕЙД У ВІЧНІСТЬ — II

Слухайте шепіт хвої на хребтах
і гомін вікових віт.
Не можна затуляти сучасним
життям
життя тисячоліть.
Будьте вдячні вічності, що живе
в вас,
оживлюйте кожную
річ.

Коли знайдете в землі напівзгнилий
людини таз —
ви з людиною
віч-
на-
віч.

Не будьте мертвими археологами,
минуле не розкладайте
номенклатурою
механістичною!
Гляньте:
в гробниці лежить мумія фараона,
і біля неї — його
зубочистка.

Мільйонні когорти лежать кістяками
таких же футуристів, як
ми.

І вони будували «вічні» стіни і
брами
і в боротьбі лягли
грудьми.

А ви хочете зробити з людини якусь
платонівську ідею,
коли кожна людина — повна вічності
вщерть.

Мільйони сучасних і майбутніх людей —
мільйони людей
смерти.

Так не вмирає життя.
Так ми ідем у вічність.
Атлант-ель-стан,
Ніл-ель-стан —
зміняє наш
Дніпр-ель-стан.
От чому, коли і я вмру —
покладіть зі мною вмісті
мою зубочистку
і мій
чемодан.

ПРОМОВА

на урочистому публичному засіданні ювілейного
комітету с-приводу 10-річчя літературної діяльності*
Михайля Семенка.

Голова.

Слово має
тов.
Михайль Семенко.

На трибуні Михайль Семенко.

Коли Уот Уйтмен вмер
(1892)
народивсь я.
Дев'ять років плутавсь
харькавсь
плювавсь
в канатах віків минулих
але вже з першого року
повітря майбутнього ковтнув
(Кверо-Футуризм, 1914).
Легче 3-м верблюдам
з теличкою
в $\frac{1}{8}$ вушка голки
за раз пролізти
ніж футуристові крізь укр. літературу до своїх
продертись.

Я протяг вас
через всі нетри й
усіма головними вулицями столиць.
Що ж ви
будете топтатися й далі
як отара
овець?
У кошарі
ви
спільним фронтом —
може, овечою революцією
виженете мене, чужоземця?
Ниткою мови
замкнули мене
ви —
що ж думали:
я спущусь?
Рветься нитка
падають межі —
де ж
ваша сила?
Фікція одна.

Голос з місця.

Геть з «Музагету»!
Додому — в «Коммунист»!

Михайль Семенко.

Для того, щоб об'єктивно
зробити оцінку сучасній
укрлітературі
треба додати мені від регламенту
ще зайвих 1 1/2 хвилини.

Представник укркнигарів з місця.
Зараз буде палити кобзаря!
Пожа-ар!

Михайль Семенко.

Де степи розлогі, де
тирса бубонить, де Дніпро
кручі крутить ревучі?

Голос з місця.

І звідки
отака напасть
на нашу Полтавщину!

Михайль Семенко.

Все скушано.
Кверо-футуризм поїв.
Апетит — нічого сказать.
Головне — спеціально-замовлений
шлунок.

Голова.

Прошу товариша не забувати, що Вам залишилося
говорити лише 6 год. і 3 1/2 хвилини.

Михайль Семенко.

Не шутка й не жарт
футуризм
як бачите.

Без ніг молодий ліс
(це мій власний афоризм)
та до чого й ноги
коли бракує голови.

Поки навчилися протинки чи там коми розміщати —
гульк —

а воно вже й касуються знаки препинання...

Це ведене де все ве
те ке же ке ре ке
кре те ке.

Голова.

Прошу без зрозумілих слів.

Михайль Семенко.

Нічого не зробіть.

Було важче —

й за вушко доводилося витягати чобіт.

Теперь до побачення —

дай боже здібатися на тім світі.

(Гучні оплески.)

МИКОЛА ХВИЛЬОВИЙ

Микола Григорович Фітільов (псевдонім — Микола Хвильовий) народився 13 грудня 1893 року в селі Тростянець Охтирського повіту на Сумщині в родині вчителів. Навчався в гімназії, звідки був виключений за участь у революційному гуртку. Брав участь у Першій світовій війні. 1919 року став членом партії більшовиків. 1920 року переїздить до Харкова.

Розчарований «практикою соціалізму», Хвильовий висловлює власні думки в збірках памфлетів «Камо грядеши» (1925), «Думки проти течії» (1926), у відомих статтях «Апологети писаризму» та «Україна чи Малоросія?». Автор поезій, повісті «Санаторійна зона», незакінченого роману «Вальдшнепи», низки оповідань.

Свою поезію Микола Хвильовий творив у стильовій манері імпресіонізму та неоромантизму. Оспівуючи героїку громадянської війни та індустріалізацію, він залишався вірний ідеям утопічного комунізму. Та, з точки зору сталінської агентури, це нічого не важило.

Упевнений у тому, що ідеї комуни зраджено, Хвильовий добровільно пішов з життя. Це сталося в травні 1933 року.

Твори Миколи Хвильового повернулися до читача лише 1988 року.

ДОСВІТНІ СИМФОНІЇ

I

Аз есмь робітник...
Моя буденна блуза — що погляди сині коханки
...вмить помутніли від шторму
...в поглядах синіх коханки
стогнуть пороги
...в поглядах синіх коханки
в муках рожеві дороги.

Стрілець — той знає смак,
коли запахне перший вистріл.
А ти, весна,
ти затрояндила в повітрі млистім?

А то здивовано тополі
зашелестять і...
змовкнуть.

А там, вгорі,
неясно зашумує.
І от белькочуть над головою журавлі...
Ой, журавлі!..

А то з повітрям ніс веде переговори,
І баско б'ється в ґрунт моя жага,
бо з кобилиці ллється сонце.

Я бачив ніжки під кушем
...бунтарка-кров: експрес на волі
прохав і плазував —
іще! іще!

А обрій розплескав солодкий стогін.

.....

Ах, я не зрівняю пахощі своєї блузи —
ані з поглядом синім коханки,
ані з смаком першого вистріла,
ані з мукою в тих журавлях.

Моя блуза пахне —
вугіллям
... до гавані летіла хвиля
— віялом — а там розбилась
і потонула над морем.
Коли це було?
— Ат!
То пахне моя блуза —
вугіллям.

Моя буденна блуза — і погляди сині коханки,
що вмить помутніли від шторму
...в поглядах синіх коханки
стогнуть пороги
...в поглядах синіх коханки
в муках рожеві дороги.

II

Зачорніло на путі,
а на серці синій смак.
Там на плесах за горами,
за горами на узліссі
задрімала осінь.

... А ми —
до брами йшли
з посьолку
... чи християни у катакомби?
... Середньовіччя сниться...

А там —
вже підіймався вгору гомін
і вже гуде, гуде і розсипається залізо
— до неба ліземо в задумі.

В списках... чи, може, над списками?..
Круки заснули... стережуть.
А далі простір, фіолети,
А далі, далі — трап
і води — води розплескались —
блакитного цебра.

III

Сонце! Засмійся у мій кошик!
Полоскочи моє блискуче долото,

як я замріяну далеку далину.
Полоскочи і їх (а з ними й я!),
оті поеми героїчні,
що викликають до чола віки-епохи...

Сонце! Я такий романтик, як і ти,
і до мого серця
завжди нового
свіжого, свіжого, наче липовий цвіт
босоніжки-феї — золото ліризму
під жаги зітхання
з криком!
з криком!
упадуть!

Сонце! Ох, ти, сонце моє!..
А все ж таки і ти захмарилось.
— Думаєш?
...Замислилося сонце...
Крізь повінь жмар, в глибині вод
замислилося сонце.
...Розтаборилась тінь...
...Яка глибінь! Яка глибінь,
коли замислюється сонце.

IV

Аякс... Аякс...
Син чоловічий у стихії,

в гармонізації природи
Син чоловічий йде!
За кроком крок —
іде!

І сниться йому море,
І сниться йому шторм.
А він такий похмурий...
Але він все поборе!
Але він все поборе!

Аякс... Аякс...
Під дзвони криці
і мислі-птиці
— понеслися.

...А із землі — піднявся гул...
Куди цей гук? Куди цей гул
великого із велетенських князя?

Я зачарований стояв —
симфонія досвітня почалася.

КЛАВІАТУРТЕ

Клавіатурте розум, почуття і волю —
клавіатурте!
Шукайте метрополію свідомого життя.

Собака почуває проміння сонця,
а ти — о чоловіче — ти знаєш блиск
байдужих зорь?

Кінцеві межі кучугурять
і вишкіряються з п'тьми,
а там нікчемність: атом-нуль
... Куди це вітер так війнув
з п'тьми?

Пустіть по тирсі Арімана
свій гострий нюх!
Пізнайте все в віках і над віками.

Майдани в марності загрузли —
у калюжах
...не мітингуйте мій пафос!
Бреде слизька і мрячна осінь.
Ми чули-бачили і вибухи, і морок —
чи то сузір'я мріяли в снігах,
коли по рейках тихих семафорів

пливла зелена
фантазійна
путь?

А сьогодні ваше ізмарагдове слово —
на чорта?
На чорта, коли нема молитви?
Кінь непідкований — негідний,
кінь непідкований по брукові не побіжить,
а ми хочемо —
без межі,
д'ех — без межі!

Молимося тобі, невідомість минулого,
сучасного і майбутнього.
Молимося мудрості і віку, і секунді.
Молимося тому, чого не знаємо,
бо наша молитва-жага все-всепізнання

Клавіатурте розум, почуття і волю!
Клавіатурте!

ТІНІ

В серпанках вечори проходять біля вікон,
за пічкою квилить сіренький смуток.

...Сьогодні дико...

...Тіні, падають тіні.

Свист нагая Тьєра,

Хлопці! Скоріш на коні!

Коні!

Коні!

Коні!

Жах.

Зав'юшилось обличчя кров'ю

...на ярмарці колись.

Чого ж ти, віч, не сплянтувала брови?

Чого?

Темно, в голубих проваллях мряка,

Я казками снити захотів,

а небо найнялось напевне плакати...

Старчихою — торбинка з сухарем,

із зморшками турботи на чолі

звернула доля на тернисту путь.

А там,

а там

уже ідуть,
ідуть,
ідуть.
Куди?

Інтимно так колись приплили і відплили,
Плескалися моря... ой, човен мій норець!..
Тоді пурпурила і розлилася повінь.

... Тіні, падають тіні.
Свист нагая Тъера,
Хлопці! Скоріш на коні!
Коні!
Коні!
Жах.

Подивись на крицю — потонули очі,
В криці пророкою про останню ніч,
Докує зозуля — і замовкне в нетрях
І шугне в кошару по-кошачи шум.

Розплети задуму на полотнах сонця.
...Хочу божевільно, хочу через край,
Бо в сонця далекі за Шляхом Чумацьким
Кинув хуртовинно поклик золотий.

Снів я в кочегарці — на жарині погляд,
Сумував лосунем в лісі восени,
Як ховався місяць в пелюстках світанку
І так тепло сіяв діаманти схід.

Розплети задуму на полотнах сонця.
...Хочу божевільно, хочу через край,
Бо в сонця далекі за Шляхом Чумацьким
Кинув хуртовинно поклик золотий.

НА ЦВИНТАРІ

Цвинтар. Шелюга. Хрести.
Братерський спокій
Тут.

Цитуйте! Прислухайтесь!
По сходах угору все вище і вище,
Неначе сама невидима доба,
На темне підбанне високе горище
Теленькати лізе дзвонар.

...І раптом —
гармати, тріск кулеметів
і вереск в блакить:
— Нема неба,
Нема!
Єсть —
Бороть-ба!

СМУТОК

В зелених композиціях сьогодні ріс,
а потім довго з корпусами,
з міськими корпусами розмовляв.

І руки бліді, наче місяць.
...Його, його далекий сніп!
до мене геній простягав

— то Леонтовича зелений,
зажурний, як осінній дощ.

Журба, турбота, і сум, і смуток
вклоняюсь вам!

Люблю у полі, на могилі
стояти в вечорах
і прислухатись, і молитись
тому, що там жевріє ледве,
коли далеко на селі
перекликаються собаки...

То в композиціях зелених
росте мій дух
— гармонія істоти.
...В зелених композиціях сьогодні ріс...

ЗА ОБРІЄМ ЗИМА

Посьолок на горі, а там — завод сизий.
На серці пелюстки так тепло-тепло: мак.
Вже оддвірінькав птах свої жагучі меси —
За обрієм зима.

За обрієм зима, а лебедині крила...
Не видно на шляхах — жевріє листопад,
Але і промінь-цвіт не намантачить рала —
Захворів у степах.

Добраніч! У вирій ми, гуси, простяглися.
За вами й я туди (вовтузиться сумнів),
І завжди так в житті: до сонця несемося,
Лишень затихнуть десь його палкі пісні.

Лосунем поплигав вітрець жовтоосінній,
Росте на думці дуб з голісіньким гіллям,
Гудок. Товариші ідуть, як франкмасони,
І на спочинок теж задумливі поля.

Мовчазно. Шарудить лишень змарніле листя.
Похилий пес пробіг через сумний байрак...
В якій гармонії я дочекаюсь гостя?
За обрієм зима...

ГОЛОД

Обризли дерева за повіткою коні,
Гаряче дмуха вітер в степ,
Кублиться по шляхах і по оселях стогін —
Жах росте.

А сонце нагартовані язики гостре,
А сонце в рослину смертельні ножі.
Гинуть у тузі тремтячі роси.
Розпука біжить.

Мандрують на бездоріжжі халабуди.
За ними стежить журний рип,
А на горизонті в фіолетах закутий
Конає спечений грім.

Збентежено дивиться неосяжна блакить,
і одцвітають блідоволосі дні.
За повіткою голодні собаки
Доїдають торішній гній.

НАРОДНА ПІСНЯ

Ой зацвіла папороть,
зацвіла
на Купала в темряву
між дерев.

А у лісі реготом
лісовик
прокидає шелести
і жахи.

Ой як хочеться, хочеться
взяти скарб —
ті червінці-блискавки
під дубком.
В позолоту кралею
увінчать
це життя сучаснеє,
що скиглить.

Ой зацвіла папороть,
зацвіла.
Та не в казці жити нам,
а в борні!

Битими шляхами, побитими
...буряк рясно поле вкрив...
рипіли вози, гарби —
йшли: час вів.

Співали пісні голосно,
а на розі висвистував димар.
Далечінь вабила, виграла
(кольорами: фортеці),
а позаду обізветься
пільма.

Та невже то, братці, нема далі шляху?
Та невже то завше золотєє поле?

Ой ти, моя чорнобрива воле!
Тільки далі шукати тебе...
Тільки далі!

...І в душі захлопочеться дзвін.
...Молотки! Молотки!..
...Далі! Далі!

У полі голосить мати,
Така худенька мати в зморшках,
А на душі у неї волохато,
І одцвітають синьооки волошки.

Дивиться на шляхи жахні —
Завели її сина Олелька...
Ой ви заводи й шахти,
Буду я з вами без веселки.

Які ж то, які ж то тайни
Крають матірне серце,
І коли ж її син розтане,
Як голубка, що у височині в'ється?

Не розуміє матуся, що се,
Коли рух до офіри прийде,
І голосить, худенька, голосить,
Я той старець-вигнанець Овідій.

За зеленим гаєм
покотився стріл
Хмари-зграї
Дим.

Тумани у лузі,
по ланах.
Ну-бо ще раз вдарте —
— Бах-ба-бах!

Розстріляли поле,
розкидали цвіт,
а бандура в зорях
у руці.

І криваве море,
бездоганний сміх
налива повітря
фарбами весни.

Ще раз покотився
від гармати стріл...
тікає морок
стовбурами... дим...

СЛОВО «ПОВСТАННЯ»

Слово «повстання» таємне
Чув я, як в тирсі давно
Вечір збентежений, темний
Скиглив повстання зерном.

В грудях на серці зростала
Хвиля бурхлива — живець,
Подих скорботи невдалий
Здатний не був вже на герць.

Також схопив я повстання
В жвавих ланах громовиць,
Чув я повстання в зітханні:
Кволих байдужих телиць.

Щось ще гойдається в думці —
Що? Небезпека, не варт?
Солодко вмить перегнуться,
Щастя підхопити вжарт.

Слово «повстання» палюче,
Блискавка грізна, зросло —
Бачиш, як певно, жагуче
Світ обгортає крилом?

ТРИОЛЕТИ

I

Макові чайма* на воді —
То на сході проміння гуде.
Щоб покласти в колиску людей —
Макові чайма на воді.
Всесвіт хворий, хвилюйся, радій —
Се спаситель до тебе гряде...
Макові чайма на воді,
То на сході проміння гуде.

II

Мандарини із Мальти везуть,
І у фуру впряглася зоря...
Зникни геть, на майдані бур'ян —
Мандарини із Мальти везуть.
Хто це крапа осінню сльозу?
То п'їтьма шкереберть за моря —
Мандарини із Мальти везуть,
І у фуру впряглася зоря...

* *Чайма* — вітрило.

З одного боку посіпаки, продажники, кнурці,
А з другого мерці.
Або не хочуть до нас іти з блакитним словом
О, де ж ти? Де ти, златоустий
Співець індустрій?

Від цукроварні, що леліє
Ряснозелений погляд поля,
До рудні крок.
І потихеньку туди, під браму...
Мамо! Мамо!
Ми вже не бачимо твоїх квіток,
А наші груди хочуть ласки...
Ох, ласки-казки
Про життя прийдешне.

Послухай, весно гуртова!
Наш потяг в небо не погасне —
Він — спіле сонце у жнива,
Того й чекає забуяти,
Як після дощичку рілля...
Та хто ж візьметься оспівати
Закинутих хохлів в Донбас?

То ми до вас, коханії брати —
Бо з музою одружились вже
І з вами підемо туди —
За обрій.

АХ, ЯК МЕРТВО

Ах, як мертво навкруги, як мертво,
Запеклися на залізі уста іржі,
Пеленає революції мовчазні жертви
Моїх думок розпатланий кужіль.

Застигла тиша і скиглить
Круків примарною печаллю...
Невже не можна запалити
Тебе, заводе, хоч одчаєм?

В зубах шматок у вальківниці —
Це рейка, й не родилась так,
А рот дано розкритий пічці,
Губою П'ятий не хитав.

Цвірінькає піддашшя горобцем,
І переможно небо тулиться до скла.
І навіть сонце тут несе яйце
І зимного і літнього числа.

.....

О, рогаль-лосунь
Синеблузих мрій,
Намантач косу —
Вітегострий ріг.

Не підстреле, вір,
Сагайдак руїн.
Там росте перій
І нема шипшин.

Але мовчить застигла тиша в тій іржі...
Ах, як мертво навкруги, як мертво!..
Пеленає революції мовчазні жертви
Моїх думок розпатланий кужіль.

Коли куделить павутиння
В зеленій ятці й на корчах,
Паланка димарів убранням синім
Кладе на простір весь похмурую печать.

Корінно тхне у травні над бузами,
Садок нап'явсь білизнаю квіток,
А батько мій із козубу звисали,
Землі шпурляючи залізне мито.

О тату, тату, хто більш тебе кохає?
Який дарунок я з блукання принесу:
Ти кожний день в устах огонь ховаєш,
А я його раптово тільки ссу...

Невже забляк той час годин у криці,
Коли котятком я в залізнім животі,
А потім вилізав з-під сивої спідниці
З овіяним лицем, кремезний і рудий?

Невже я загубив доріжку із посьолку,
Розтанув твій злунований гудок?
Невже ми все життя проклацаємо вовком,
Не вбачимо твоїх вогневих ягідок?

Чайма-димар в очах, і мариться з скиглінням,
О де ви, заводські струнки мої списи?
Паланка димарів убранням сізо-синім
Ховається в моїй закованій сльозі...

На мінори розсипалась мряка,
І летить з осики лист,
Але серце моє не залякло,
Не замовкло, бо я — комуніст.

І іду я дорогою, вітром,
На долоні у мене зоря,
Завтра маю пітьму освітити
У тайзі, у морозних зирян.

І ховаю в курначчя генія...
Це — не Будда, не Магомет, не Конфуцій,
І не приймете ви його без преній,
Бо він із черева Революції.

А на дворі — «memento mori».
Тротуари бредуть в журбі
І вистукують — чуєте? — скоро
Закришталляться й очі повій.

Та не зріжу собі я голову —
Залізняк я і чути мій гук,
Краще вмить спинюся голий
на снігу...

Безмежно журнії оселі,
Ваш пильний погляд на красу
У пісні навіть і веселій
Ранений сховує лосунь.

Яка то скорбна далечінь,
Коли у присмерки під тинном
Натхненні діви й парубки
Село колишуть, ніби в казці,
Своїм ойоканням лунким!

Жевріють спогади... про що?
Ох, повідь барв, не потопи .
Жагучий потяг в безнадії —
Степи! Степи!
Від вас, степи, я!

БЛАКИТНИЙ МЕД

Блакитний мед до уст прилип,
душа — метелик колекційний,
приколена натхненням до небес.

Атени... ах! цікаво... ах!
Блукав і там над містом місяць
і до піщаних берегів
тріпотно кораблі тяглися,
а в щоглах кублився
уламок бурі.

Але не бігали тоді за гармонійними синтезами.
Не музиканили повітря
аероплани.
Лишень увечорі шуліка
кружляв вгорі,
а біля нього метушились
тендітні ластівки,

що потім крапками сідали
на височінь.
Атени... ах! цікаво... ах!
Душа — метелик колекційний —
летить ще далі, в міжпланеття.
Вже пролетіла спогад, другий,
на третім раптом розп'ялась...
Чоло прострілене не жалом
веселки-бджілки,
а журбою.
...Та горілиць вона лежить
одну лиш мить,
а потім знов біжить, біжить,
біжить
покуштувати мед,
блакитний мед...

Через переліг і байрак темний,
По лісах на поле й на місто
Продираються в світлі таємнім
Майбутнього зоряні вісті.

Під стріхами забрязкотіли симфонії,
Задмухала бузкова меса,
Проколело світові гони
Гострими гармонійними лезами.

Швидкуйте ж, розперезані товариші.
Бабахайте, бийте в бабухатий бубон,
Рубайте, рубайте прокльонів гужі —
Ну-бо!

Підвівся день. Уперся в небо.
Зітхнув так соняшно на світ.
Пролляв червоною фарбою
На сірий, тоскний краєвид.
Чи кров'ю, може? Може, кров'ю?
Але життя тремтить любов'ю.
Здоров'ям пишним квітнуть всі.
По діамантовій росі
Йде чоловік.

На кучугурах минулого
Повстав спогад — сонячний промінь,
Задзвенів крик у повітрі фістулою,
І похмурились золоті брови.

То не крики я чую, а зойк...
Ах, лани, зблідлі до смерті!
Серце плигає раненою козою.
Осінь.

Я із жовтоблакиття перший
На фабричний димар зліз.
Журавлиних пісень моїх верші
По цехах розставляю скрізь.

Годувала мачуха-недоля,
Збайстрував мене батько-кукіль...
І до тебе, матусенько рідна,
Моя крице, прийшов звідтіль...

Низесеньке тобі вітання
І уст моїх вишневий смак...
Нових хвилин підняв медяник,
І з ним — вперед!

По великих шляхах, по майданах,
На бруку міцнім і гулкім,
Ніби з огнищем на Купала Івана,
Я плигаю, плигаю з ним.

Біля мене метушаться, туться
Скалки від розбитої пляшки,
І співають теж революції,
Зітхаючи у минуле важко.

Тільки ще у кізячій царстві
Під вівсяних ланів лепетень,
Догоряючи ледве хвилясто,
В домовину веснянка бреде.

Зі святами тобі упокій,
Я кохав і тебе, як зірчанку,
Повивав пелюшками мрій
Життєздібності кволої ранком.

Бачу розпач і плач дерев,
Коли росник до тебе підходе.
Та даремно, вже сонце оре
Цілину на інакші городи.

Не розчеше чорний пар
Борона могого натхнення,
Не піду я блукать по степах
І ловити струмки-теревені.

Ох ти, сонце, блискучий кран!
І у нас верещить у заводі,
Тільки має чорнявий жупан
І по-іншому котить.

Так співай же, сурмо, в цех —
Я із жовтоблакиття перший,

Уловись, синєблузе лице,
У мою журавлину ю вершу.

ПІСНЯ З ТРАКТУ

Битий шлях. Життя.

Тюпали верхів'я

...тюпали, потюпали

— далі.

Похнюпливі коні поштові,
пісок і батіг в колесо.

... Чи то — передок, чи то — човен,
а хвили-задума крізь сон.

Кажуть, була революція...

— Не знаю — я волосний...

Куди це мої коні пнуться
напередодні весни?

Куди це? Коні! Куди це?

... В вербах станційні огні

... З далиною станиця

... Думи мої неясні.

Ну-бо, мої любенькі!

Знову звертайте на тракт,

знову послухаю дзенькіт

під дрижулою цебра.

Коні, поштові коні!
Знаєте й ви про мету —
пісню про верстви і гони
нам телефони гудуть.
...Битий шлях. Життя.
Тюпали верхів'я
...тюпали, потюпали
— далі...

НА ПОЗИЦІЇ

Які простори
— Буревій!

Іду із лісу
— Буревій!

І сосни на узліссі стогнуть.
Рішуча ніч — і буде морок,
і упаде на груди стріл,
і відгукнуться Трансільванські гори.
Шляхи в тривозі (без шляхів).
А тут — потоки, бук,
бук!
Так монотонно із-за дроту
...прокинувся вартовий
...Які простори
— Буревій!

Іде із лісу

— Буревій!

І сосни на узліссі стогнуть.
Рішуча ніч — і буде морок,
і упаде на груди стріл,
і відгукнуться Трансільванські гори.

З ПОЕМИ «ЗЕЛЕНА ТУГА»

Вісді Гутник

1

Напередодні злив
сумніву голубого
на кучері весни
я голову
кладу.
Хто не погас на зоряну дорогу,
а каравели дум
в пустелю не веде?

Ах, пам'ятаю я
— повстання на Вкраїні,
заграви, дзвін пожеж
— на барикади, — крик,
тривожні ночі, степ

такий, як ночі, синій
і армії на Крим.

Та все це промайнуло,
і поклик
не сурмить.
І чую я, як десь скиглить минуле:
— Амінь!

І чую я... а серце стогне в тузі,
ах, що цей, що цей сум?
Це спогадів мара...

Я бачив, як лосунь
підстрелений у лузі
весною умирає...
Я знаю його біль!

Напередодні злив
сумніву голубого
я б з місяцем пішов
в заулки сірих хмар,
де на мільйони гін
заблакитнів горохом
і снить Волосожар.

Але та путь далека...
І завжди я в журбі

похмурий на путях,
а навкруги мене —
кублитися-б'ється мряка
і шмаття від життя.

Але та путь далека...
І темна-темна ніч,
і спогад, як лелека
в забутому маєткові
самотній заблукавсь.

VI

Секунди, дні і роки,
а з ними і віки
у вічі вічності глибокі
здивились.
І от по вулиці міській
проходжу ззову я.
На бані ратуші
сковзається проміння
і нюхає кремезний брук,
гаражні пахощі моторів.

Затротуарилось повітря...
На Благовіщенський базар
поспішно кошики прямують,
на розі газетярі

«Селправду» й «Вісті» продають.
І скринька з цигарками
заплуталась між ніг.

А ввечері на «Тóску»,
щоб знову було тоскно...
А, може, й на Московську 20,
кубло поетів.

А уночі додому...
Коли іду додому
...чи ліхтарів зітханья...
Та тільки, мабуть, люди
з голодної губернії...
А, може, і під'їзди
в розпуці завивають...
і холодніє час.

.....

І сняться мені
вокзали, ешелони,
загони і шляхи —
червількові шляхи.
Кіннота в бур'янах,
і чебрецеві гони,
і оксамити трав
задумливих могил.

Співає тиша десь,
квітніє у просторах,
у мертвій шахті я —
затоплена вона,
а потім дзвін-удар,
і от гудуть мотори —
то по Україні йде
електрики весна.

А потім знову кокс
і рейки й вагонетки,
вузькоколійки дух
(як у Карпатах сніг).
А на світанку хрест,
розіп'ятий на нетрі,
і за горбами смерть
й осінній пісні.

.....

Невже було це так?

А може, то примара?

Не знаю! Не скажу!

І пахне бур'янами,
а може, й чебрецем...

а по ярках — огні!

...огні...

...огні...

Прийде сюди холодна, вечірня,
де метелить, метелить одуванчика пух,
і запахне пожаром далеким загірним,
і тебе я згадаю на возі, в степу.
Упаду, упаду у розпуці на роси,
лебедино прокинусь туди, на вирій,
ах, із білих гречок піднялася осінь...
і на пасіку лине останній рій.
Чи це ти, чи не ти — золотії рамена.
На устах огірок і баштан крізь туман.
Чи ти прийдеш, як осінь, коханко, до мене,
положу на рамено тобі діамант.
Зараз згадую очі — горлиці очі.
Кропива, і тини, і кілки в сум.
Під сорочкою груди, як дух огірочний,
і стрічки, і вінок, і гадючку-косу.
Упаду, упаду в розпуці на роси,
за серпневим баштаном не легіт горить —
то бредє по ланах у задумі осінь,
то в червінцях загрузли бори.

Моя золота береза
зажурно дивиться в вогку імлу.
О, де ви, де ви, зелені плеса
моїх розпорошених дум?

Вчора доходив до тропіка
і в палкучих просторах запалював душу,
а сьогодні я, кучерявий хлопчик,
до льодового океану рушив.

Собакою буду верещати,
ніби гицель мене в неминучі обценьки.
Я пручатимусь — не хочу за ґрати,
не хочу!

Піду я у робітничий квартал,
заховаю там слизький сум...
Ах, яку я важку вагу
біля золотої берези несучу!

ЄВГЕН ПЛУЖНИК

Євген Павлович Плужник народився 26 грудня 1898 року в слободі Кантемирівка Богучарського повіту Воронезької губернії в родині дрібного торговця. Навчався в сільській школі, потім у Воронезькій гімназії, звідки його виключили за участь у політичних гуртках. 1921 року вступив до Київського музично-драматичного інституту імені Миколи Лисенка. Не закінчивши курсу, професійно зайнявся літературою.

Автор поетичних збірок «Дні» (1926) та «Рання осінь» (1927). Перу Євгена Плужника належить роман «Недуга» та драматичні твори. Критики назвали його «найвидатнішим майстром імпресіоністичної поезії 20 сторіччя», хоча, звичайно, самим лише імпресіонізмом поетичний доробок Євгена Плужника не вичерпується. Його слово — конкретне, уречевлене, інколи — гіперреалістичне, його спокійні прозово-розмовні інтонації і сьогодні вражають читачів.

1934 року Плужника заарештовано за стандартним формулюванням: «участь у контрреволюційній організації». Вирок — десять років ув'язнення в спецтаборах. Хворий на туберкульоз поет помер у тюремній лікарні на Соловках 1936 року. Реабілітований 1956 року.

Я знаю —
Перекують на рала мечі.
І буде родюча земля —
Не ця.
І будуть одні ключі
Одмикати усі серця.

Я знаю!
І буде так:
Пшеницями зійде кров;
І пізнають, яка на смак
Любов.

Вірю.

Знаю, сіренький я весь такий,
Мов осінній на полі вечір...
Тягарем минулі віки
На стомлені плечі!

Серце здушили мені — мовчи!
О майбутнє моє прекрасне!
Чуло серце тебе вночі,
Що ж — нехай собі серце гасне!

Хтось розгорне добу нову —
І не біль, і не гнів, не жертва!
 Воскресінням твоїм живу,
 Земле мертва!

Я — як і всі. І штани з полотна...
І серце моє наган...
Бачив життя до останнього дна
Сотнями ран!

От! І не треба ніяких слів!..
За мовчанням вщерть зголоднів.
Зійде колись велетенський посів
Тишею вірних днів!

Ось і не треба газетних фраз!
Біль є постійно біль!
Мовчки зросте десь новий Тарас
Серед кривавих піль!

Уночі його вели на розстріл.
Хтось тримав ліхтар, мов смолоскип.
На неголенім обличчі гострі
Волоски...

Віддалік, немов цілком байдуже,
Офіцер димок цигарки плів.
Тільки неба хмарний, темний кужіль
Чув нудне і коротеньке — плі!

Відбулось. Мета моя далека,
Я такої смерті не боюсь!
Зійде кров, немов всесвітня Мекка,
Для твоїх майбутніх синіх блуз!

Сідало сонце. Коливалися трави.
Перерахував кулі — якраз для всіх!
А хто з них винний, а хто з них правий! —
З-під однакових стріх.

Не схибить куля — не стогнатимуть довго.
Подивилися — поле! Ромен з трави...
Передній, мабуть, ходив — так човгав:
Черевики скривив.

Сховалось сонце. Сутеніло помалу.
Час би й росі!
А хтось далеко десь генералу:
— У сі.

Впало — ставай до стінки! —
Сперся плечем на ганок...
Тільки й згадав — у жінки
Грошей нема на ранок.

І ні жалю, ні болю.
Бачив — нагана наставив...
Ніби виконував ролю
В нецікавій виставі.

Тільки й думок — на ранок
Хліба нема у жінки...
Ганок.
Труп біля стінки.

А він молодий-молодий...
Неголений пух на обличчі.
Ще вчора до школи ходив...
Ще, мабуть, кохати не вивчив...

Так очі ж навколо лихі...
Крізь зуби один — розстріляти!
...А там десь солома дахів.
...А там десь Шевченко і мати...

Долоню на чоло поклав;
Крізь пальці майбутньому в вічі. .
Хвилина текла, не текла...
Наган дав осічку аж двічі...

А втретє... І сонячний сміх
На драні упав черевики...
І правда, і радість, і гріх,
І біль не навіки!

Притулив до стінки людину,
Витяг нагана...
Придивляйсь, дітлоха, з-за тину:
Гра бездоганна!

Потім їли яечню з салом,
До синців тисли Мотрі груди...
О минуле! Твоїм васалам
І в майбутньому тісно буде!

Ще в полон не брали тоді, —
Приліпили його до стовпа...
На землі, від крові рудій, —
Кривава ропа...

А він був молодий такий!
Цілував, мабуть, гаряче...
Довго, довго йому круки
Випивали світло з очей!

А тепер там зійшов полин,
Телеграфні стовпи...
Загубився селянський син, —
Відробив!

Був це хлопчик лагідний і тихий,
Як сосновий у безвітря ліс...
(Для якоїсь радості і втіхи
Кожний з нас у дні прийшов і ріс).

А сімнадцятий минув, зустрів
Наречену — кулю за Дніпром.
Обертайся, земле, без упину!
Припасайте, припасайте бром!

Ах, цей хлопчик лагідний і тихий,
Що над степом ранній біль простер!
Для якої радості і втіхи
Кожний з нас приходить і росте?

Зціпив зуби. Блідий-блідий!
За байраком село палало.
Хтось прикладом у спину — йди!
Вас чимало!

Сухо чмихнув старий наган
(Перша нота нової гами...)
Надвечірній лягав туман
Над житами.

Хтось один засвистав матчиш.
На тачанки! — й шукай, де знаєш!
Поле, поле!
Чом ти мовчиш?
Не ридась?

Зустрів кулю за лісом.
Саме там, де посіяв жито!
За яким бісом
Стільки було прожито!

Прийшла баба, поголосила...
Невеличка дірка поміж ребер...
Ну, звичайно, — краса і сила!
Marche funèbre!

Де коноплі були — батарея.
За клунями — чати.
Може, «Портрет Доріана Грея»
Почитати?

О майбутнє моє! Для тебе
Тисячі слів подужав!
Нащо ж в'їлись до самого серця
між ребер
Кулі та нужа?

Ні словечка йому не сказав старий,
Мовчки вивів коня за ворота.
Потихеньку осіння лилася згори
На степи позолота.

А коли упав перший у жовтні сніг,
Лист прийшов весь пом'ятий:
За далеке майбутнє ліг
В бур'ян головою спати.

До товару... По воду... А день за днем...
Знов подвір'я взялось травною...
Серце, серце! З твоїм вогнем —
У бур'ян головою!

Там, де полягли вони за волю,
Буряки тепер для цукроварні.
І не треба сліз. Не треба болю.
Іншим дні прозорі, тихі, гарні.

Скінчено. Записано. І крапка.
Спочивайте, стомлені над міру!
...Розгортає знов іржа за сапка
Землю, від утоми сіру.

Одірвались від днів слова,
В'януть собі по книжках, а у днях
 мов у темному лісі!
Радість у мене нова —
Дощ осінній по стрісі.

Брешете ви, кому ясно усе!
Перед мрією всі ми ниць!

Дні! який це музей
 Дрібниць!

Торгуємо усім, чим тільки можна, —
Словами, дровами, життям, сукном...
Та на аршин лягла рука не кожна.
Як і раніше, мрію за вікном.

Що я продам? Мій крам — від мрій утома,
Широке серце й бідний олівець!
Річ світова і річ давно відома —
Який вже там ще й з мрійника купець.

Та знаю, вірю — через дні і муку! —
Ось підпереже землю мить така, —
І над базаром стисне мрійну руку
Упевнена долонь робітника!

Папірос кому! Папіроси!
Шльоп! Ляп! по калюжі... Коробок
у руках.
Це ж хто не зовсім босий, —
На візниках!

Саме отут на розі
Перша упала за волю кров...
Припасайте по змозі
Хліба та дров!

Бились, як леви, матроси!
З ними татусь!
А тепер — без руки...
Папірос кому! Папіроси...
Сірники...

Знов на сторінках ранні тіні
Покрали літери в очей...
Як непомітно вечір синій
Схилився до мене на плече!

Зіпрусь натомлений на лутку,
А там, де місто, — степ немов...
І чую, спогад, повний смутку,
В червоножилах тисне кров.

Промерзлий шлях... Швидкі
тачанки...

І ось душа мала-мала!
А на снігу з чиєїсь ранки
Кров візерунки заплела.

Мовчить, умріяні сторінки!
Я справжнім болем догорів!
...І знов за вікнами будинки
І мертве світло ліхтарів...

Це снилось?.. На тихім світанні
Багнети, і я біля стінки...
О перші й довіку останні
Мої півхвилинки!

О ранки! Кінчається зараз
Вино нерозведене ваше!
...А в думці — який тепер вираз
На очі нероблений ляже?

Це снилось? Не знаю. Не знаю...
І ось усміхнутись несила...
І ось не живу, не конаю...
О правдо моя невесела!..

У дужих дні — немов слухняна глина,
Покірна волі й пальцям різьбаря;
А я схилиюсь тихенько на коліна, —
Шумуйте, днів розбурхані моря!

Але не гнів, не заздрість і не втома
(Благословенний шлях, що ним іти!), —
Якась нова, словам ще невідома,
Солодка мука здійснення мети!

Хай іншим дні прозорі і покірні,
Нехай я сам покірний дням моїм!..
...О днів прийдешніх обрії безмірні,
О тишино моїх маленьких рим!

Плакала вона... Натомлену спину
День ховав за дахами дач.
А я з усіх фраз пам'ятав єдину:
— Годі, не плач.

Годі? Не плач? Як це дико, їй-богу!
Ой, яке мертве усе в словах!
Взяти б серце своє — об підлогу!
— Ах!

Скрикнула б раптом. В одну хвилину
Бачила б верстви моїх шляхів...
Горбив день натомлену спину
Над горбами дахів.

Долі моєї ціна —
У повітовому місті осінь.
А вона витягла серце, — на!
Неціловане й досі!

От і упала на неї тінь!
От і знесилів.
Мало, мало хотінь!
Сили!

А коли ж сила уся —
Склянка насіння?
Хоч би вже спокій мені засяв,
Весно моя осіння!

Майже рік сиджу, мов кріт, на хуторі.
Вже й листів твоїх не відбираю.
Інколи копаюся у Мутері
Та в пікет з одним знайомим граю.

От книжок коли б хоч з пуд одержати!
Все ж не Мутер цей! Та карт колоду...
Тихий я. Навіть не знаю, де вже ти...
Відчинив я осені господу!

Мертвий я. Це добре, ясно відаю.
Та і як, скажи, себе одуриш!
А проте живу. Журюсь, обідаю...
О, болить мені, єдина! Чуєш?

На поле вийшов — зомлів:
Колос від колосу — чверть!
Висохло серце землі,
Кров'ю наповнене вщерт!

Кинув безсиле «агов!» —
Тільки луна, ні душі!
Вигадки ранку мого
Смуток вечірній здушив!

Поле, і місто, і я —
Море моєї рідні!
Хто з нас хоч хвильку стояв
Справді над мукою днів?

Пропало сіно! Тільки покосили,
А дощ його й прибрати не дає!
Вже третій день ле з усієї сили,
А особливо на моє!

В долині саме. Іжте, коненята!
Журюсь, лежу, й книжок нових нема...
А за вікном темно-зелена м'ята
З-під стріхи краплі перейма.

Сьогодні день, здається, перший влітку
Полям засмаленим чоло омив;
Крізь дощову густу і рівну сітку
Запалилися ізмарагди нив...

А скоро неба жар громами вичах,
Вгорі веселкою лишивши слід, —
І у селян на стомлених обличчях
Не так помітно слово — недорід!

І жаб на луках оргія весела
Знялася звечора така жива,
Що крізь всю ніч вигукували села,
Так ніби пошепки, пісень слова...

А снилось так: гарячий з півдня вітер,
Коса гадюкою блищить в росі...
І у газет — нові колонки літер
Про те, що хліба вистарчить для всіх!

Надходить дощ. Шумлять бліді берези...
Рвуть блискавиці сірих хмар рядно...
А дужий грім зустрів такі діези,
Що злякано дзвенить вікно!

Тікає день. Скриплять вози на греблі...
Під чередою стогне оболонь...
І раптом шріт — дрібні перлові краплі...
І знову вітер, гуркіт і вогонь.

І вже туман пливе, бреде над полем,
Щоб за хвилину сонцем розцвісти,
Щоб навіть я з надією та болем
Твої старі перечитав листи!

Вже одспівали по дорогах гарби
Швидким жнивам мелодії свої,
І осені такі спокійні фарби
Ось-ось овіють небо і гаї...

І помандрують аж за синє море
Над смутком сіл високі журавлі;
І хтось останній на полі дооре
Вузеньку смужку вогкої землі...

Та, може, вітер, трубадур осінній,
Від поля співом мудрим пропливе —
Про те, що сховано в малім насінні
Життя нове!

І вийшов на поле, а поле — мертве...
Тільки на обрії трьохрукий млин...
Від серця б щирого слова віддерти —
Такий натомлений!
Один!
Один...

І впав навколішки, і плакав ревне...
І чув, як лагідно ростуть жита...
І боєм спокою себе упевнив, —
Криваво зрошена зросте мета!

О часе велетнів! Прости утому
Мені, найменшому з твоїх синів!
І невідомому в світах нікому
Мені день радісний яснів...
Яснів...

— Дозволь, натомлений край поля згину! —
І на обніжкові простерся ниць.
І ніби поле все житами: — Сину,
І біль натомлених — майбутня міць!

...І ось ляжу — родючий гній —
На скривавлений переліг...
Благословен еси, часе мій!
Навчи мене заповітів своїх!

Розцвітайте, нові жита!
...А на кожному колосі — мука моя...
О, воістину час ратай!
Славословлю його ім'я.

Благословен єси, часе мій!
О жорстокий! І весь в крові!
Це нічого, що я мов гній
Під посіви твої нові!

Бо ось вірю, зросту колись —
І до когось вітрами, — жни!
...Серце, серце моє! навчись
Тишини...

Люблю в уяві декілька сторінок
Історії назад перегорнуть:
Яснішає мені далека путь,
Що приведе на землю відпочинок!
Коли відчую я міцний зв'язок
Між днем біжучим і простором часу,
Такі упевнені стають відразу
Мій кожний порив, кожна думка й крок.

І ось старанно в пам'яті ховаю
Я спогади великі і дрібні,
Бо і минулі, і прийдешні дні —
Мов сходи ті, що я по них ступаю,
Де незліченні споминів скарби,
Часів минулих досвід і наука —
Мені єдина певна запурука
Від помилок, що я їх був робив!

ГАЛІЛЕЙ

*От пирующих, праздно болтающих,
Обагряющих руки в крови
Увели меня в стан погибающих
За великое дело любви.*

Некрасов

Марусі Юрковій присвячую

По безмежних просторах знайома путь
Не втомила землю і досі.
Бо ось знову дощі ідуть,
Осінь.

І коли повз кав'ярні, де теплі огні,
В черевиках іду подертих,
Чогось раптом спокійно-спокійно мені —
Чи то жити, чи вмерти...

Ах, ця осінь!

 Це з нею постійно так:
 Стисне серце в малий кавалок, —
І ось дні —
Наче сірий тифозний барак,
А за вікнами плями галок.

Гей, спокійні, досвідчені! Всякі!

Ви!

Чиї щелепи мов обценьки!

Я тихенький, тихенький. Тихіш од трави...

Взагалі я дуже тихенький.

Не потрібно, звичайно, такої брудні

Тим, що мають нервову систему хорошу!

Ну, а я, хто обідає раз на три дні,

Інакше не можу!

Може, й справді такий обиватель я,

Що весь біль мій — пальто без вати;

Тільки ж, може, це з того, що я відтіля,

Де закон — не по разі вмирати!

Що я можу про себе сказати ще?

Бути щирим — не всім зуміти! —

Хіба те, що під сірим вечірнім дощем

Десь на розі вити б і вити.

Таї, як виє на місяць голодний вовк,

Дужий пращур собаки!

Не замовк,

Не замовк,

Не замовк

Голос споминів всяких!

Крізь минуле і кожну хвилину нову,
Крізь кохання чую і книгу —
Ау-у! —
вовчий вигук.

Так, як виє дикун чорношкірий десь
У байдужі вуха природі...
Ах, я знаю, дикун той сховався увесь
В моїм серці насподі!

Так, як вили колись і мої діди,
Називаючи вий цей співом,
Коли співів чужих сліди
Заливали червоним пивом!

Гей!
Та тільки ж тихенький я...
І мені потихеньку вити
В мертві вуха нудних киян
Під осінній холодний вітер...

І такий я злиденний увесь,
І убого мені, убого...
І Тичина, і Рильський, й Олесь...
І нікого-нікого...

Ну кому розповім я про ранній біль
І про віру мою у біль цей,

Коли мрія загальна — щоб вісім неділь
Та на одному тижні зряду!

Та й не треба нікому ніяких слів:
Міліард дев'яносто чотири промови!
Головне — заробив і з'їв,
І щоб трошки здоровий!

Ну на чорта, встромившись в сівке пальто,
Коміркою затуливши шию,
В гущу давніх повій і нових авто
Десь на розі безглуздо вию:

— Нехай буде воля твоя,
Часе мій,
На землі натовленої цій!
Комашинка маленька я
На твоїй байдужій руці...

Ой, упали ж та впали криваві роси
На тихенькі-тихі поля...
Мій народе!

Темний і босий!
Хай святиться твоє ім'я!

Хай розквітнуть нові жита
Пишним цвітом нової слави!
Гей, ти, муко моя свята,
Часе кривавий!

Убісним синам твоїм
І всім тим,
Що будуть забиті,
Щоб повстати в безсмертнім міті,
Всім
Їм
— Осанна!

Й раптом тиша мені незнана
Кривить сміхом покірний рот, —
Ах, і в серці гаряча рана —
Остогидлий всім анекдот!

Тоді бачу — в проваллях камінних
Чудернацький дикий танець!
І нікому ніхто не винен,
І давно вже з нас кожний — мрець!

Танці... злидні... карати... парфуми...
Гаманці...
Гаманці...
Гаманці...
Як до речі вигукують думи
Десь на розі старці!

Пруть до церкви, на смерть, в ресторани...
Жруть, торгують собою, плюють
В непромиті, неславлені рани, —
Живуть!

Гей, ти, вулице!
Потного м'яса
Безбережна, безкрая ріка!
Й над усім — два словечки з Тараса
І обмитий дощами плакат!

Ну кому це потрібно сьогодні?
Дурень той, хто ще й досі поет!
Вчора — модні частушки народні,
А сьогодні — уривки з старих оперет!

Ет!
Нічні пригоди різні
Напрочуд дивовижні!
О часе!
Часе мій!
Хоч ти почервоній!

Ах!
В яких таких словах,
В рядках, скажіть, яких
На розі днів моїх
Від болю закричу?
Мовчу.

І, як і всі, лечу
З землею в далечинь...
О серце, відпочинь! —
Закон.

Ти не одне — мільйон!
І не мільйон — світи
Палають до мети
Вогнем!

А щоб за сірим днем
Десь обрїй не загиб,
Попросимо під'єм —
Чи не допомогли б...
Homo sapiens я...

Хлип... хлип...
Дайте мені на хліб!
Кормителі!
Хай царствують ваші родителі
Вічно,
А я денно і нічно
За них
хлип... хлип...
Дайте мені на хліб...
Не минайте!

Темний я з болю — не бачу.
Радість останню трачу.
Чуєте: плачу —
Хлип...
Хлип...
Дайте мені на хліб
На шматочок...

Матінки, мене пожалійте,
Батечки, мене научіте,
Як його в світі жити
Мені...

О ні!
Не копійки брудні!
Дайте шматочок щирості!
О, коли б серцем вирости
До безмежної,
як біль, тишини!

Але мовчки проходять вони,
Кожний кожному завше далекий...
І вже вечір вогкий догнів,
І не сплять лиш аптеки...

Та ще серця самотній стук...
І лягає мокрий туман
На безлюдий майдан,
На брук...

Звук
Кожного
Кроку
Мертвий такий,
Так, наче збоку
Минулі віки —
Вулиць провалля чорне...

Знову самотність знайома горне
До себе мою утому...
Що ж, додому —
Забудеться!

Так чого ж тільки кожна вулиця
Серед ночі чужа й нова,
А до серця тихенько туляться
Незнайомі слова:

— Гей, ви, села! Забуті ниви!
Чи на лоні ж ваших годин
Десь розквіт хоч один щасливий,
Вашим болем прекрасний крин?

Що я знаю? Нічого не знаю!
Взагалі я не знаю нічого...
Ах, я тільки конаю
Убого...
Ах, я тільки бажаю
Одного —
Тишини!
Хни...

Інтелігентщина ця вже!
Хоч би форма якась нова!
Просто завше
Нудні слова!

Кооператор один знайомий
(Сірий костюм, рукавички, бриль)
Говорив мені:
— Вам двадцять сьомий,
А ви й досі ще гниль!
Зрозумійте ж, що має рацію
Зараз бути лиш той,
Хто кохає кооперацію
Або має авто!
О!

А над містом пливуть тумани...
Орбітою лине земля...
Як тихо безлисті каштани
Шумлять...

Десь зерно під ораним хутром
Вже, певно, рости почало...
А ніч так спокійно і мудро
До мене схилила чоло...

О ноче!
Ти чуєш, як стогне
Жадана моя тишина?
— Бо істини вічної вогник
Дорівнює жмені пшона!

О ноче!
А хто ж тому винний,
Що ближче, ніж вічність, — куліш,

І мрія буває — двогривений?
Чого ж ти мовчиш?

Чого не ричиш
Над нами
Громами
Так,
Щоб змішались докупи гами,
Щоб догори ногами
Все!

Хай тоді день несе
Зойки! Нехай ридають!
Може ж, хоч так пригадають,
Що серце в людини є!

Бачиш — гниє
І досі
На розі
Каліка безногий?

І це там, де усі дороги
У прекрасну ведуть далечінь?
Так з яких же таких причин
Простягає огризок людини руки,
Тільки що не хапає за брюки —
Кумедний такий!
А навколо пювки...

Bene: - Cuius est animus
Cuius mens non in
vitiis

Бруд з усіх місць...
Певне, що нелегкий
Хліб
Їсть!
О!
То ж бо й воно!

Ах, який це сюжет для кіно!
Які побутові трюки
Може дати, наприклад, безрукий,
Що з очима, повними муки,
Виє в пики фарбованих баб:
— Цигарки гостабфаб!
Ех!

А ще краще сліпець біля тину,
Що, зігнувши дугою спину,
Виє кожну хвилину:
«У каміна».
А хвилина
Годину
Непомітно за руку веде...
І ніде
Не спочину!
Ніде
До загину...
Ніде!

І обличчя моє бліде
Не одягне ніколи усмішки,
Що бувала колись у людей
Над сторінками мудрої книжки...

Ах, ця мудрість!
Десяток слів.
Ну навіщо поеми й промови?
Головне — заробив і з'їв,
І щоб трошки здоровий!

І тоді вже, ноче, дивись —
Не врятують наради й накази,
Коли там, де серце колись,
Буде клаптик такої фрази!

І не вірю, не вірю — ні! —
Що сотворить добро недобрий!
І погасли по вікнах огні...
І туманиться обрій...

Місто спить.
І стоїть
На сторожі
Біля нього
Засмучена мить...
І болить,
І болить,
І болить...

О мій болю!
Ти днів моїх радосте!
В далечінь тебе час несе.
Може, там колись з тебе виросте
Виправдання за все!

О мій болю!
Єдиний!
Прекрасний!
Жертва моя далеким братам!
Там —
Біля ніг нової людини! —
Згасни
Коло радісних брам!

А я тобі дні віддам, —
Славлю тебе, великий!
Вірю — сльоза одинока каліки
Важить більш, ніж промови, баланси
і тисячі віршів і драм!

Там —
Вам,
Нам,
Тобі,
Мені,
Їм —
Гей —

Всім,
Всім,
Всім, —

Так буде:
Прийдуть дужі, щасливі люди;
А земля така й не така:
І машини прекрасні всюди,
Й без мозолів кожна рука.

І ось сядуть вони на квітчастих луках,
І розступиться час.
...І в крові, на Голготі, в муках
узрять нас.

Тоді голос — від моря до моря:
— Що з вас кожний робив тоді,
Як творилося наше вчора
На землі, від крові рудій?

І ось вийдуть похмурі й скажуть:
— Ми
Не хотіли, щоб правду нашу
Витягали з п'їтьми!

Знали смак у коханні й лікері, —
Та чи винні ж у тім, скажіть,
Що не знали зовсім про двері,
Що вели за біжучу мить?

Ну, пороли там часом... Одначе
Не звертались ніколи на «ти»!
Й раптом крикне хтось нетерпляче:
— А женить їх під три чорти!

Тоді вийдуть горді, мов льви!
І не я... і не ви...
Інші
Скажуть:
— Ми ті,
Хто, вірні меті,
Йшли безупинно до неї! —
З темних проваллів на скелі круті,
Світлом безсмертним укриті, —
Гей, через кров, через трупи братів! —
Кожний хотів
Перший меті
Кинуть під ноги лілеї!

Ми умирали за неї!
Ми убивали для неї!

Ми їй усе, що могли, віддали!
Так, наче кожен малий,
Очі у всіх змолодніють!
Благословенний, коли
Здійснену бачиш надію!

Хором земля й небеса:
— Благословенні довіку,
Хто себе кров'ю вписав
В книгу безсмертя велику!

Далі посунуть без ліку,
Збившись безглуздо до купи,
Трупни,
Яких я щодня зустрічаю
Після вечірнього чаю
На пішоході...
Годі!

Довго тягтиметься мить...
Вітер неначе безкрилий...
Потім до них: ідіть,
Бо не відали ви, що творили!

А після них...
Тоді...
Вийдемо ми, бліді...
Я і ті,
 Хто зі мною...
 Ті, що в житті
 Похилились травною!
І бліденькі-бліденькі ми всі...
І такі якісь... непомітні...
А навколо у всій красі
Часи заповітні!

І, здається, спокійно-спокійно нам...
І сказати нам зовсім нічого...
Ах, що вічно щасливим братам
До нашого болю вічного!

І тоді говоритиму я
(Ой ти доле моя!) —
 так приблизно:
— Не дивіться на нас так грізно!

Ми тихенькі, тихенькі...
Як шепіт трави...
Ми той гній, на якому ви
Виросли пізно.

Не герої, не жертви... ми так собі...
Ті сіренькі, маленькі люди,
В кого серця гарячий бій
Болем виснажив груди!

І боліло, боліло нам
Там...
 в днях...

Ах!
 Не треба!
Під наметом нового неба,
На просторах полів нових —
Нині відпускаєши рабів твоїх,
Часе!

Бо ми бачили муку твою —
І вірили в радість!
Бо ми бачимо радість твою —
Змучені...
І нам скажуть тоді: відпочиньте!

.....

Ах ноче!
Вибач, що так охоче
Я розв'язав свого язика!
Це вже звичка в мене така —
Поговорити!

Та й не всім же діло робити:
Безробітний я третій рік —
От і звик.

І признатись — інтелігент...
Ну, і всякі такі слова...
Та й до того ще на момент
Завернулась мені голова.

Це вже наслідок недокрів'я:
Небагато хліба в півфунті!
Пам'ятаєш таке прислів'я:
«Transit gloria mundi...»

А проте це, звичайно, дурниця!
Просто в серці мені убого.

Спить спокійно, кому ще спиться, —
Тільки й всього!

Бо не стане чекати мить,
А то більше година,
Через те, що когось болить,
Що конає людина!

Та й нічого мені не треба!
Маю примус, ковдру й кімнату...
Навіть латку осіннього неба,
Димарями прип'яту!

І я зовсім, зовсім спокійний!
Ах, яка це безсмертна гармонія —
Революція, голод, і війни,
І маленького людського серця агонія!

Гей, ти, серце! Спокійно виконуй
Певну кількість ударів своїх!
Розподілено всім по закону
Біль і радість, утому і сміх!

І пливу я у безвість з землею
По орбіті, що пише вона!
А над нею,
під нею,
за нею —

тишина,
тишина,
тишина...

А живу я на поверсі шостому,
І живу від доби до доби,
І живу я, звичайно, по-простому,
Так, аби...

Раз на тиждень виходжу з дому,
Одягнувши пальтисько руде,
Повз вітрини тягну утому,
Куди шлунок усіх веде.

Ставлю явку на біржі праці...
Й знов вертаюсь у свій куток,
Де без сну на твердому матраці
Передумано стільки думок,

Що, коли підійду серед ночі
До знайомого добре вікна,
Бачать болем засмучені очі
Тишину до останнього дна!

Місто спить. На покрівлі іржаві
Віє вітер туманом вгорі...
І, як в кожній культурній державі,
Де-не-де миготять ліхтарі...

Позіхаючи, ходять дозорці,
Людський сон стережуть і майно —
По ідальнях недоїдки порцій,
У вітринах калощі й вино!

А за стінами — з храпом і свистом
Сплять натомлені, потні, брудні,
Хто з прокльонами, з радістю, з хистом
Під майбутнє угноював дні!

І пливають вони разом з землею
По орбіті, що пише вона...

А над нею,
під нею,
за нею —
тишина,
тишина,
тишина...

А там, вище, в безодні туманній,
В тишині, як на лоні мети,
В злotosяйнім блискучім убранні
Плинуть інші далекі світи...

І такий я маленький без краю...
І про біль свій кому розповім,
Що я з нього безглуздо конаю
У кутку на матраці твердим!

О далекі! Майбутнє безкрас!
Це для вас, о, я знаю, для вас
Свій терновий вінок поєкляє
Конфетті мій скривавлений час!

Й раптово ніч розриває на клочки —
Сміх не сміх і гроза не гроза —
Дика пісня, гелодива і вовча:
Прокидається в місті базар.

І чиїсь закривавлені ланки,
Тіні творчої нічної руки,
Сіють ясно на дрантя й едвобих
копійки,
копійки,
копійки...

На посади... В церкві...
В ресторани...
Жруть... Косяють...
Крізь зуби вплюють
В непромітлі неславлені рами...
Живуть!

Поруч змазків — карати, парфуми...
Гаманці...
Гаманці...
Гаманці...

Як до речі виголують душі
Деся на розі старці!

Упаду на ~~загедку~~ підлогу, —
Сіро нидіє ранок в вікні, —
І молюся — не чорту! не богу! —
А очам моїх змучених днів!

О смутні і прекрасні довіку...
Через ~~жуку~~, ~~утому~~ і кров
Хай ~~побачите~~ ~~спраді~~ ~~землю~~,
Невмирущу, як вічність, любов!

А мені вже — ~~нічого~~ й нікого...
Як трава, а ~~тишевський~~ ~~такій~~...
І до мене ~~довірають~~ й строго
Посміхнуться ~~далекі~~ ~~вісім~~...

А вгорі, в далині, ~~наді~~ ~~змислю~~ —
Неприслужний для зору людей,
Оповідний ~~як~~ ~~тисючового~~ —

Галілея!

Гей!

Герої!

Каліки!

Службовці!

Торговці!

Поетики!

А живіть собі, як вам бажається!
Через те, що —
ви чуєте? ---
все-таки
обертається!

Передчуттям спокою і нудьги
Мене хвилює мертве листя долі...
Час увійти в надійні береги
Думкам і мріям...

Як діброви голі
Очам відслонять далечинь німу,
І сонце ллється скупю і нечасто,
Надходить спокій, дано-бо йому
У володіння неподільне час той,
Що зветься осінь...

Сни і споживай
Те, що придбало літо. Сни і згадуй...
Та, як уява в тебе ще жива,
Умій в нудьзі знаходити розраду.

Щодень все глибшає свідомість,
Все ширший розмах у думок,
Та пристрасть тихшає... Натомість
Передосінній холодок
Чуття голубить...

Дивно чути,
Як відміняєшся ти сам,
Вотще силкуючись збагнути,
Де грань тим змінам і часам,
Що в них ті зміни!

Дико знати,
Що, й прохолонувши, чуття
В тобі залишає біль утрати —
Потребу прагнути життя!

Дивлюсь на все спокійними очима
(Давно спокійний бути я хотів),
І вже не тішить вишукана рима,
А біль її шукати — й поготів!

Коли дійшов за ранній біль розплати —
Збагнув усю непереможність днів —
Чи потребуєш час твій марнувати
На лад закінчень, суфіксів і пнів?

Ні, на уста усмішкою гіркою
Ляга мовчання мудрого печать...
Дар нелегкий ваш, досвіде й спокою,
Дар розуміти, знати і мовчать!

Все більше спогадів і менше сподівань...
І на чолі утрат сліди глибокі...
Як непомітно ближчає та грань,
Що жде за нею прикінцевий спокій!

Так гірко відати, що юність відцвіла!
Та нарікань і розпачу немає, —
Така відміна зрештою мала:
Колишні мрії досвід заступає.

Так дерева, відцвівши навесні,
Тільки на те годують соком віти,
Щоб в дні серпневі, теплі та ясні,
Упав на землю овоч соковитий.

Коли надходить вересень злотавий
Повільною ходою і, йдучи,
Шовкові пестить зруна і отави,
І журавлі гуртуються в ключі,

Вночі люблю дивитися, як креслять
Засинений осінній небосхил
Падучі зорі, наче сіє тесля
Сріблясту тирсу з-під огнистих пил...

Огню такого! Стомлена природа
Опочиває у красі такій,
Що, мабуть, справді вища нагорода
За пристрасть літа — тихий супокій!

Уже вечірні довшають розмови,
Чутніше хід повільних дзигарів...
Віщують тихий затишок зимовий
Сльота і сум осінніх вечорів.

І так приємно знову розгорнути,
Пурнувши весь у цигарковий дим,
Якийсь роман, давно напівзабутий,
І не читати — мріяти над ним!

І довго-довго в ліжку не лягати...
А над столом Некрасов і Барб'є.
...А дощ шумить, і вітер волохатий
У прями б'є...

На хуторі, як у в'язниці, тихо:
Навколо ліс — береза та сосна...
Книжок немає зовсім — це вже лихо;
А друге й більше — дощова весна.

Проте дивлюсь спокійно, як надворі
І землю й небо поняла вода,
І журавель похнюпий на коморі
Зажурено на південь погляда...

Коли ж з лісів дух вогкості і гнилі
Обвіє хутір, зачарує сад,
Я мов радий крізь квітень запізнений
Побачити дочасний листопад.

Вчись у природи творчого спокою
В дні вересневі. Мудро на землі,
Як від озер, порослих осокою,
Кудись на південь линуть журавлі.

Вір і наслідуй. Учневі негоже
Не шанувати визнаних взірців,
Бо хто ж твоїй науці допоможе
На певний шлях ступити з манівців?

Падає з дерев пожовкле листя,
День уже в обіди догорів.
Кажуть, що вночі на передмістя
Осінь приблукала з хуторів.

В центрі вона буде завтра ранком,
Повагом вступаючи туди...
Що ж! Приходь, задумлива селянко,
Я тебе побачити радий.

Четвертий день гарячий суховій
Дзвенить піском у помутнілі шиби.
Нудьгуй! Нудьгуй... І вже руці моїй
Перегорнуть сторінку праця ніби...

З кутка в куток тиняюся всі дні
І весь розгублений такий і чулий...
Тільки тобі скажу, тобі одній, —
Болить мені, коли жнива минули!

Чіткіші лінії, і фарби спокійніші, —
Благословляється на осінь, на дощі...
Десь журавлі в похолодільній тиші:
— Мерщій! Мерщій!

Спішать до Індії, озер північних діти,
До кинутих на чужині осад...
Але ж нудьга яка — вперед летіти,
Щоб повернутися назад!

По-осінньому хмари пливуть,
По-осінньому вітер кигиче...
У далеку лаштуючись луть,
Чорна галич злетілась на віче.

І весь день в берестках стрекотня
Все полохає хмари високі,
Безгоміння осіннього дня
І мій спокій...

Сіра мжичка за вікнами. Ніч... Кімната.
І сьогодні таке, як вчора...
Перегортаю Рабіндрана та
Тагора.

Крізь щілини віконниці ніч знадвору:
Доле людська, чудна яка ти, —
На сторінках чу кого твору
Правду свою шукати!

Мудрість мудрих... За гріх якій
Марність всю її мушу знати?
О проклята звичка руки
Сторінку перегортати!

Може, й справді вся правда — мить,
Мертві факти й безсмертні міти...
О, коли б себе пережить,
Щоб все зрозуміти!

Минувшину вивчавши, зрозумів
Красу подій, що сталися допіру.
Історіє! з твоїх важких томів
Крізь давнини завісу димно-сіру
Майбутнє дивиться.

Поете, припади
До джерела пророцтв, сухих анналів:
Чимало слів покладено туди,
Що процвітуть надалі!

Критики, навчаючи поета,
Залюбки розводяться про те,
Як писати мусить він, щоб Лета
Років з п'ять проміння золоте
На труні у нього не змивала;

Та чомусь історія не знала
Прикладу, щоб критики колись
На собі доводити взялись
Силу ту, що їх наука мала.

Де забарився ти, вечоре милий?
Очі в журі за тобою,
Груди без тебе спочити не вміли,
Думи юрбою...

Кожна з них ятрить негоїсті рани, —
Тільки в мені себе **вилий!**
...Де забаривсь ти, спочинку жаданий,
Вечоре милий?

Ах, яка це невгамовна пташка —
В грудях серце! Все співати б їй!
То пусте, що грудям часом важко,
Не до співів голові твоїй...

Бо стають такі порожні груди,
Так бездумно никне голова,
Як майне, що вже тебе не буде,
Коли пташка та не заспіва!

Мудрості не вивчитись чужої,
Треба помилятися самим.
...Скільки слів лишилося від Трої,
Що забрав собі на оди Рим?

А проте вчитайся в кожному кому,
Всякий промовлятиме рядок:
Краще помилятися самому,
Ніж чужих навчившись помилок!

Яка нудьга мережити рядки...
Дарма, що жар думок у них розлитий!..
Поетів дар (як всі дари, гіркий) —
Всю недоцільність віршів розуміти.

Візьмись вогнем — і раптом прохолонь,
Засхни чорнилом на якомусь вірші...
Чудний вогонь! —
Щоб не сказати гірше...

Напишеш, рвеш... і пишеш знову!
І знов не так... І знов не те...
Аж доки слів цвілу полову
Утома з пам'яті змете!

І затремтять в куточках губи...
А істина ж така нудна:
Усі слова збери, мій любий, —
Душі не вичерпай до дна!

Хай нерви збуджено, хай скутий
Ти весь натхнення холодком,
Умій спокійно позіхнути
Над недокінченим рядком.

Їх менше, — я знаю тільки двох
Аматорів, кому цікаво й досі,
Чим і коли **уславивсь Архилох**,
Кого **Алкей уславив на Лесбосі**...

Такі наївні, втішні диваки,
Арбітри метру й еллінського хисту, —
Для них поезія лиш там, де вже віки
В класичній формі не лишили змісту!

Та сам поет — дарма, що молодий —
Докором злим не зачеплю нікого:
В поезії хіба вряди-годи
Якогось змісту набіжиш малого.

Немає сумніву: мені щораз нудніше
У товаристві друзів-юнаків;
Їх дотепи могли б звучати тихше
І навіть теми бути не такі...

Та в той же час кортить мене додому
З поважних бесід про минулі дні...
...Бути самому
Хочеться мені.

Розгорну ввечері атлас Петрі,
Четверту, здається, мапу...
Доле! З буденних нетрів
Не поїдеш нікуди, мабуть...

Подивлюсь стомлено правді в вічі:
Ліжко знайоме, книжки у шафі...
Годі! Не всім же личить
Підручник з географії.

Мрії від серця відтяв, —
Корінь виснажують віти.
...Мало прожити життя, —
Треба життя зрозуміти.

Може, й поети лиш ті,
Що за юнацтва вжє сиві...
...Мрії ж мої золоті,
Мрії ж мої нещасливі!

Місто мале. На дзвіницю злізти, —
Видко жита й хутори сусідні.
Виконком, аптека й канцеляристи...
Всі знайомі, всі рідні.

Житиму тихо. Як осінь гарна, —
Біля воріт надвечір сидіти...
Просто — площа базарна,
А на ній — собаки та діти...

Знаю, як мало людині треба.
Спогадів трохи, тютюн, кімната...
Інколи краєчок неба.
...Симфонія дев'ята...

Мале хлоп'я, доки старенькій няні
У холодку дрімалось над шитвом,
Жило в лісах, було на океані
І вже землі нові значило грані
На стежці, де... не розминуться двом.

Стара ж, на час забувши про дитину,
Що серед скверу снила наяву,
Теж мандрувала в чарівну країну
І бачила ві сні м'яку перину,
Тепленький чай, цитринку і халву.

Воістину життя не знає спину!

Вчора над містом летіли гуси,
Над камінним містом, вночі...
Стиснути серце мусив,
Мовчи, безглузде, мовчи!

Досить усяких і мрій, і болів...
Адже знають про все книжки.
Чуєш, — тополі голі:
— Нишкни...

Дівчинко тиха, на мрії хвора!
Надвечірня мріє моя!
Гуси над містом летіли вчора...
А я?

Дівчинку здибав колись маленьку
Там, де землю Дніпром розколото:
Вибирала з води у жменьку
Синє золото...

І таке тоді небо було безкрає.
Поможи мені, дядю, трошки!..
...А в самої очей немає —
Волошки.

Гей, дівчатко! Найкраща з моїх химер!
Чи далось ж тобі те золото?
...Вже мені не сміятись тепер
По-старому, безглуздо-молодо...

Річний пісок слідок ноги твоєї
І досі ще — для мене! — не заніс...
Тремтить ріка, і хилиться до неї
На тому березі ріденький ліс...

Не заблукають з хуторів лелеки, —
Хіба що вітер хмари нажене...
О друже мій єдиний, а далекий,
Який тут спокій стереже мене!

Немов поклала ти мені на груди
Долоні теплі, і спинилось все:
І почуття, і спогади, і люди,
І мертвий лист, що хвилями несе...

Немов ласкаві вересневі феї
Спинили час — і всесвіт не тече...
І навіть цей слідок ноги твоєї
Вже не хвилює серця і очей...

Бо я дивлюсь і бачу: все навіки
На цій осінній лагідній землі,
І твій слідок мадий — такий великий,
Що я тобі й сказати б не зумів!

Цілий день якийсь непевний настрій, —
Почуття великої втрати, —
Дві морозом знівечені айстри
Ти з садка принесла до кімнати...

І, коли ці напівмерлі квіти
Ти мені на книжку положила,
Я відчув, як, протікавши звідти,
Смертний холод перебіг по жилах!

І весь день гнітить мене сьогодні
Почуття втрати чи розлуки...
І чогось думки такі холодні...
І чогось такі холодні руки...

Ракетою піднісся і упав,
Широким ревом прокотивсь додолу
Гудок останній. Рушив пароплав,
Кормою повертаючись до молу.

П'ять-шість хвилин шамкої метушні,
Гарячий вибух рухів, слів і ліній —
І знову сонце в синій вишині,
І друге сонце у безодні синій...

Юрба на молі рідшає, і ті,
Що залишились, встигли вже забути,
Що в безбережній світлій самоті
Йде корабель, щоб, може, не вернути.

Над морем високо, на непорушній скелі,
Квіт чарівний на мертвому стеблі,
Горить вогонь, щоб у морській пустелі
Знаходили дорогу кораблі.

Буває інколи: уже надія зблідла —
Не відшукати напрямку ніяк!
І враз кладе на хвилі смугу світла
Ще неприступний для очей маяк.

І скоро промінь той туман розоре
(Не відірвати погляд від землі!),
І кораблі ідуть в широке море,
Зникаючи в зловісній млі.

Синє море обгорнули тумани,
В синім морі ані хвилі, ні луни...
Тільки тиша... Мертва тиша і туман,
Повні тіней, небезпеки і оман...

Хто запевнить, що проясниться блакить,
Що Голландець у тумані не летить, —
Невидимий, невпійманний корабель,
Чорний вісник з невідшуканих пустель,

Де все тиша... Мертва тиша й тумани,
Ані вітру, ані хвилі, ні луни...

Ой гудуть, дзвенять міцні вітрила,
Все буйніший вітер верховий.
...Не одна, мабуть, сьогодні мила
Цілу ніч не склонить голови...

Не одна над море вийде мати,
Материнську долю клянучи,
Молодого сина виглядати
З темної безодні уночі!

А в безодні — тільки піна біла,
Вище й вище кожен вал новий.
...Ой гудуть, дзвенять старі вітрила,
Не вщухає вітер верховий!

Хай чужина комусь вбирає очі,
Нехай про неї навіть мріє хтось
(До переміни місць такі охочі
Всі ті, кому в житті не повелось).

Для мене ж досить — певне, до загину —
Кількох губернь чи округ тепер,
Що на землі становлять Україну —
УСРР.

Бо що мені та слава галаслива
Про всі дива за тридев'ять морів,
Коли я досі і малого дива —
Землі своєї ще не зрозумів.

Тепер мене хвилює мало
Все те, що замкнено в слова;
Не зап'яніє, як бувало,
З дзвінкої фрази голова.

Ні, все частіш кортить мовчати
Під шелест чуваних розмов,
І вірш, нудьгуючи, початий
Забути й не кінчати знов...

Бо що тоді слова готові,
Коли сприймаєш без кінця
Все те, що не дається мові
Й не потребує олівця?

Нехай комусь судився довший
Шлях до останньої межі,
Свій коротенький перейшовши,
Не нарікатиму — я жив!

Я стільки бачив! Стільки й нині
Думок в собі не погасив!
Жив інший хто в такій країні,
Такі переживав часи?

Щоб міг сказати так свідомо,
З таким спокоєм на виду, —
Гряди, сподівана утомо,
Вгамовуй пристрасть молоду!

Цвітуть думки, а на слова скупіше...
Я знаю сам — расту. Міню лист.
...Нехай, кому не ліньки, пише,
Що от, мовляв, запеклий песиміст...

Я ж почуваю так: скажу — бо мушу! —
Хоч щось своє, неказане ніким;
Коли рядкам якимсь звірати душу, —
Тільки таким!

А там нехай, кому не ліньки, пише,
В словах нудьгу розводячи густу...
Цвітуть думки і на слова скупіше...
Росту.

ОЛЕКСА ВЛИЗЬКО

Олекса Федорович Влизько народився 17 лютого 1908 року в селі Коростень на Новгородщині в родині дрібного службовця. 1917 року родина переїхала до села Сингаївка Звенигородського повіту, що на Черкащині, — на батьківщину діда. Закінчив мовно-літературний факультет Київського інституту народної освіти.

Друкуватися почав 1925 року. Автор низки поетичних книжок, серед яких «За всіх скажу» (1927), «Книга балад» (1930), «Мій друг Дон-Жуан» (1934). Його називали «щасливою дитиною української літературної сім'ї». На нього покладали великі надії. Він був улюбленцем свого часу. Фізична вада — Влизько був глухонімым — не заважала поетові творити. Короткий літературний шлях позначився різноманітністю форм, жанрів, тем, нестримним пошуком свого голосу.

Заарештований 1934 року разом з численною групою видатних діячів української культури. На закритому засіданні зійськової колегії Верховного Суду СРСР у грудні того ж року Влизькові було винесено смертний вирок, який було виконано того ж дня.

Реабілітований наприкінці 1950-х років.

ЗАМІСТЬ ПРОЛОГУ

Крови б, крові і сили відерцем
Святогором понести до мас!..
Якби можна помножити серце,
Я помножив би тисячу раз!

І роздав би, роздав би, роздав би,
Як проміння моєї снаги,
Так, що світ загорівся і став би,
І розбив би старі береги!

РОМАНТИКОВІ

Тривай, тривай, о мрійний брате!
Покиньмо стуму і печаль!
З життям ще довго треба грати
І нести серце на одчай!

Вже не задзвонять, ні, шоломи
Забутих скитів і сармат!
Навіщо жаль? Новітні зломи
Бринять в оркестрові гармат!..

І ти, і він, і я — малеча
У безіменні гроз і мас!
Приймай життя без заперечень,
Бо з ним і логіка і час!

СЕРЦЕ

Гей, ти, серце, сонячно гаряче,
Гей, ти, серце, сонцем золоте!
Від колиски невгамовна вдача
Оселилась з нами і росте!

Понесем же, серце, голі й босі
На одчай голівоньку свою!..
(...Скоро, скоро прийде злата осінь
І повисне тишею в гаю...)

Мабуть, так накреслено дороги
Та стежки зазорені мої, —
Щоб лягали вічно попід ноги
З голубого міста на гаї!

ТУМАН

І тут, і там вітрила волохаті, —
суцільний дим од моря до небес,
і тільки іноді прорвуться з плес
далеких сонць проміння кострубаті

і зірвуть млу, де піняться прибої,
та крутять хвилі виром карусель,
а десь летить сп'янілий корабель
між двох морів, — і під, і над тобою...

...І знову, знову... Сторогатим чортом
охрестить все похмурий капітан,
і вдарить в дим, одчайню, мов таран,
сирени тон над портом.

Чую, чую: — обіймає жаль, —
За великим невимовна туга,
За незнаним!.. Ну, хоча б ножа
Та дорогу зоряну в подруги!

Та окрасць хліба у карман.
І пішов би босяком. гультьєм —
Хороше ж то нюхати туман, —
Аромат конвалій серед гаю!

Хороше ж то в пущах і степах
Спати ночі... Міряти дороги...
...Поцілунки вітру на губах...
...Сині крила тихої тривоги...

Марю, марю: — обіймає жаль,
За незаним золотава туга...
Та нема дороги і ножа,
Тільки кицька на печі — подруга!

ПОРТ

Одплив буденний сказ, немов би шумний катер,
за брязкіт ланцюгів сховалася іржа,
і знову в морі день упав за елеватор,
над бортом золотим канатом з-під ножа.

О, тихий порте мій, — вечірня заводь трансу,
що серце і думки за рейдами запер,
де віє з-поза плеч м'язистим ренесансом,
та з люльок, — за димком, — пахучий канупер.

Люблю твоє лице, і ці послули стяги,
і скромний орнамент бетонових аркад,
...а десь, такі ж, як ти, цвітуть архіпелаги, —
романтика моя залізних естокад.

**Химерно?! Правда?! Так?! Яку ж ліпити норму
на серце молоде — зрадливу оболонь?!
Привіт тобі, привіт... і бурі, бурі, шторму!
У нас з тобою все... за тишею вогонь!**

РЕЙД

**За елеватором маяк
на роздоріжжі
бур і мряк
у білій піні,
наче в крейді, —
на урвищі
в зеленім рейді,
вогнями жовтими прорізаючи млу,
мов Прометей, напружує кайдани на валу
і в даль стремить,
де грім і шторм
у хаосі
первісних форм,
неначе ті титани, що повстали,
забарикаджують міжзоряні квартали
важкими хмарами,
дев'ятими валами,
розламуючи глиб під п'яними вуглами,
за гострими рефлектами
вогню.**

Греческая легенда
о сване, несущем
вещи жизни и смерти.

Л. С. М. 1910

За елеватором маяк
на роздоріжжі бур і мряк,
мов Прометей, у хмар заляк.

А там, де чорний виднокрут
в скаженому оркестрові оглух, —
у трюмах — помпами — зализуючи рани,
в обвали вод летять сталельні левіятани.

І повно в них людей,
і зводять райни хрест
(за вдаром у бугшприт спадаючи на вест)
під стогін молитов, тортур і покаєння...

Регочеться норд-ост.
— Ця ніч для вас остання ...
Останній рейс
і смерть...

...У склянки дзвонять чверть...

...Світання...

За елеватором маяк
на роздоріжжі бур і мряк
скорботно, тужно в хмар заляк.

МАТРОСИ

Загартовані сонцем, вітрами,
Перепливши неznані світи,
Ми не маємо стежки і брами, —
До якої прийти.

Серце кинувши в шторм і штилі,
Ми в обличчя плюєм сатані
І незрушно на тонни, на милі
Розраховуєм дні.

Наша зброя — гартований кортик,
Наші думи — морський бурецьвіт,
Наше серце — у чорному порті,
Де цвіте антрацит!

РЕЙС

Регочуть і свистять на палубі матроси
(штурмує у бакборт важкий зелений вал),
а берег золотий зникає у провал...
Команда: Поворот! — Кріпити троси!

За хмарами пахтять багряні папіроси.
У сказі шестерень реве машини шал.
За вдарами у киль, мов бомба... Інтервал...
На палубі свистять за працею матроси...

Вода, вода й вода, та хвилі океану...
У рубці капітан — схиливсь на карту рвану:
О, важко, важко як у чорну пітьму йти!

Як би не завести на скелю чи на камінь...
І карта, наче пух, кружляє під руками й
обвалами вали гарпунять у борти.

Одлетіла
конвалійна Леда
на далекі сніжні гаї,
і не пахнуть вже
липовим медом
поцілунки холодні
твої.

Це початок кінця,
о кохана,
о, до лютого болю чужа!
Це навіки
найкраща рана
і до споминів
літ іржа.

МОЖНА ЗАСПОКОЇТИСЬ

Чуєш, брате,
як — од ребер —
серце —
золотим м'ячем із
грудей
плигає шкереберть,
загубивши
всяку чемність?!

Як поводитися
з ним і
голубим таким,
широким —
тим коханням,
що з святими
навіть не в спокоїш
Блоком!?

Ось дивлюся
— і не на ніж —
крізь історію —
на себе:
теж раніше серце,
аніж
«ноги
загубив
Мазепа!»

ПЛЯКАТ ОДЛИГИ

І дзвенить
золоте цебро,
і струмить
золотий Дніпро.

І однаково сонце б'є
у чужі серця
і моє.

І страшенно багато підстав
написати
всім
листа

про загальне відоме,
про те,
що під сонцем
невпинно росте

вся країна
і зіницями дня
примружується, як кошеня...

Заєць зоряний
шлях перетнув,
повернув
у кущі
і заснув.

...І я тоді ставав на перехресті,
Безсилий рвати злі кодоли пут —
В літературі, в інституті, в тресті
Тікав з кута я в ще глухіший кут.

Ставав спецом, попутником, і порох,
Що дав би полум'я, в мені сирів...
Тоді питалися: союзник я чи ворог?
І знову вперто пхали в яму, в рів.

Тоді, байдужий і сухіший вобли,
Дививсь я тупо на плянети гльоб;
Весь світ здавався за одну оглоблю,
Скеровану на мене прямо в лоб.

Мого термометра чимраз дрібніла скаля,
Мене з'їдав мовчання чортів гріх;
Вперед мене рогатки не пускали,
Назад мені вже не було доріг...

ДЕВ'ЯТИЙ ВАЛ

Холодний шторм,
холодна злоба,
обвалами —
холодний гул
і моря лютого
оздоба, —
летить дев'ятий
карбункул, —

що вдарить
в камінь, —
розгориться,
мов п'яний геній
трьох секунд,
над скелями
розпалить бунт
і враз ущухне,
розлетиться,

в ніщо,
в ніщо.
Отак
і ти —
поете
мрійної мети!

В ПОРТІ СТОЯТЬ КОРАБЛІ

В порті стоять кораблі, і послули над щоглами стяги,
штормом потріпані трохи, ну та нічого, веселі
ходять матроси, їм у вечірньому тихому сквері
любо сміються дівчата, маком розквітвши щоки.

Що ж, і дівчата й матроси веселі, всі безтурботні, —
завтра кудись попливуть у далеке море матроси,
завтра дівчат обійматимуть з радісним усміхом інші, —
так вимагає море... В порті стоять кораблі.

ДЕВ'ЯТА СИМФОНІЯ

(Монолог)

Вогню, вогню! — Надлюдської любові!
Хай кров кипить у грудях молодих!
Беру тебе, о світе мій терновий,
В обійми сонячні!

Як теплий птах

І птах вогненний, облитаю серцем
По всіх світах, — над людом простягаю
Безмежні крила. — Хай приходять всі
Під їх покрови. — Як не знайдуть раю,

То знайдуть пекло молодих обіймів,
Вселюдських, сильних, що під ними злоба
Згорить на попіл, — і звіряче серце,
Що зубом клацає та смочче кров
Свого брата, — упаде й не встане;
Не встане, ні, й ніколи не воскресне,
Як не воскресне той, хто упаде
У кратер вогневий, бездонний кратер
Вулкана грізного — мов людське серце!..

Вогню, вогню! — Надлюдського буяння!
Любові нової, без слів, побитих
Устами євнухів, устами серць,
В перчатки вкладених, — щоб не побачив хто,
Який там лях вонючий і отруйний.
Із хробакама й червами — шляхетним брудом,
Що берегли нащадки рахітичні
Дегенератів з «голубою кров'ю», —
З гербами пишними, «красою дому», —
Та гниллю ран під золотим плащем!..

Вогню, вогню! — Надлюдської любові! —
Живої — сильним, мертвої — зогнилим.
Любові буйної, гарячої (вогню!), —
Усіх речей любові чарівної,
Щоб враз любити землю, звіра, люд,
І жити сонцем, тільки сонцем жити,
Та власним потом здобувати щастя

Своїм синам, онукам і нащадкам
Далеких днів!..
Вогню, вогню, — любові!
Хай кров кипить у грудях молодих!

Беру тебе, о світе мій терновий,
В обійми сонячні! — В любов мою,
Мов на вогонь, кладу! Засяй гарячим світом.

І очі хорі бідному зціли,
І осліпи того, хто тьму сподобав, —
Сховався в льох!..
Любові і вогню!!!

...**

Я іду ясний дорогами,
Серце вимивши вогнем,
І на поминки з убогими
Не гукають вже мене!

Я втримав в осіннім покоті
Повну сміху козубень,
І мене тепер на покуті
Посадовлять для пісень!

СЕНТИМЕНТАЛІСТАМ

Не треба сліз і покаяння,
Коли буяння — на копу!
Дивіться тихо з-під паркання
На наше сонце, нашу путь!

Все 'дно не вийдете на сонце, —
Як хто не тягне, — самохіть! —
Затисніть серце у долоньці
І в глечик-урну покладіть!..

...А ми давно одперли брами
До серця — сонячних доріг;
Жбурнувши чорними руками
Веселі гасла до зорі!

ЗМІСТ

ВІД РЕДАКЦІЇ	3
ВОЛОДИМИР СВДІЗІНСЬКИЙ	5
З книги «Вересень»	6
«Розхилию колосся, іду»	7
«Тільки в вечірньому мороці...»	7
«Одступається небо...»	9
Зрада	10
«Коли ти була зо мною, ладо моє...»	21
«Не прийшла ти»	22
«Холодна тиша. Місяцю надламаний...»	23
Баляда третя	25
«Нерозвійно нагусла над мокрим вікном...»	27
«Маятник натовмився»	27
«Роздумано, важко ступали коні»	28
«Лице люстра мертвіє в тіні...»	29
«І довго шукав я живучої води...»	31
«Ударив дощ, заколихав...»	33
«Десь дощ іде...»	34
МИХАЙЛО ДРАЙ-ХМАРА	35
«Поки не вмру, не перестану...»	36
«На смерканні. Гасне вечір...»	36
Мати	37
«Зоріти ніч і бути з вами...»	38
«І знов, як перший чоловік...»	38
«Під блакиттю весняною...»	39
«Розлютувався лютий надаремно...»	40

«Вона жива і нежива...»	41
«Ще губи кам'яні дахів високих...»	42
Прощання з Поділлям	43
«Серпневий прохолонув вар»	44
Шехерезада	44
«Горять священні орифлями...»	46
«Я полюбив тебе на п'яту...»	46
«Я світ увесь сприймаю оком...»	47
«Долі своєї я не клянусь...»	48
Перед грозою	50
З циклу «Сліпі»	51
Поетові	52
«Накинув вечір голубу намітку...»	52
Лебеді	53
Victoria regia *	54
На могилі Руданського	55
Переквітує квітець	56
Симфонія	57
«І знов обвугленими сірниками...»	58
МИКОЛА ЗЕРОВ	59
Ної тїаkonta	60
Князь Ігор	61
Класики	61
Обри	62
Чистий четвер	63
Арістарх	64
Аргонавти	65
Саломея	67
В степу	68
Куліш	68
Київ з лівого берега	69

Чернігів	70
Лестригони	71
Самоозначення	72
Космос	72
Сон Святослава	73
«Та як нам жить хвилиною легкою...»	74
«Чорніс лід біля трамвайних колій...»	75
В гостях у поета	76
«То був щасливий, десятилітній сон»	76
МИХАЙЛЬ СЕМЕНКО	78
Бронзове тіло	79
Дні неминучі	79
Кондуктор	80
Океан	80
Бажання	82
Місто	82
Мій рейд у вічність — II	84
Промова	86
МИКОЛА ХВИЛЬОВИЙ	90
Досвітні симфонії	91
Клавіатуре	96
Тіні	98
«Подивись на крицю — потонули очі...»	99
На цвинтарі	100
Смуток	101
За обрієм зима	102
Голод	103
Народна пісня	104
«Битими шляхами, побитими...»	105
«У полі голосить мати...»	106

«За зеленим гаєм...»	106
Слово «повстання»	107
Тріолети	109
«З одного боку посіпаки, продавники, кнурці...»	110
Ах, як мертво	111
«Коли куделить павутиння...»	112
«На мінори розсипалась мряка...»	114
«Безмежно журнії оселі...»	115
Блакитний мед	116
«Через переліг і байрак темний...»	117
«Підвівся день. Уперся в небо»	118
«На кучугурах минулого...»	118
«Я із жовтоблакиття перший...»	119
Пісня з тракту	121
На позиції	122
З поеми «Зелена туга»	123
«Співає тиша десь...»	127
«Прийде сюди холодна, вечірня...»	128
«Моя золота береза...»	129
ЄВГЕН ПЛУЖНИК	130
«Я знаю — перекують на рала мечі»	131
«Знаю, сіренький я весь такий...»	131
«Я — як і всі. І штани з полотна...»	132
«Уночі його вели на розстріл»	132
«Сідало сонце. Коливалися трави»	133
«Впало — ставай до стінки!»	134
«А він молодий-молодий...»	134
«Притулив до стінки людину...»	135
«Ще в полон не брали тоді...»	136
«Був це хлопчик лагідний і тихий...»	136
«Зціпив зуби. Блідий-блідий!»	137

«Зустрів кулю за лісом»	138
«Де коноплі були — батарея»	138
«Ні словечка йому не сказав старий...»	139
«Там, де полягли вони за волю...»	139
«Одірвались від днів слова...»	140
«Торгуємо усім, чим тільки можна...»	140
«Папірос кому! Папіроси!»	141
«Знов на сторінках ранні тіні...»	141
«Це снилось?. На тихім світанні...»	142
«У дужих дні — немов слухняна глина...»	143
«Плакала вона... Натомлену спину...»	143
«Долі моєї ціна...»	144
«Майже рік сиджу, мов кріт, на хуторі»	144
«На поле вийшов — зомлів...»	145
«Пропало сіно! Тільки покосили...»	146
«Сьогодні день, здається, перший влітку...»	146
«Надходить дощ. Шумлять білі берези...»	147
«Вже одспівали по дорогах гарби...»	148
«І вийшов на поле, а поле — мертве...»	148
«...І ось ляжу — родючий гній...»	149
«Люблю в уяві декілька сторінок...»	150
Галілей	151
«Передчуттям спокою і нудьги...»	176
«Щодень все глибшає свідомість...»	177
«Дивлюсь на все спокійними очима...»	177
«Все більше спогадів і менше сподівань...»	178
«Коли надходить вересень золотавий...»	178
«Уже вечірні довшають розмови...»	179
«На хуторі, як у в'язниці, тихо...»	180
«Вчись у природи творчого спокою...»	180
«Падає з дерев пожовкле листя...»	181
«Четвертий день гарячий сухий...»	181

«Чіткіші лінії, і фарби спокійніші...»	182
«По-осінньому хмари пливуть...»	182
«Сіра мжичка за вікнами. Ніч... Кімната»	183
«Мудрість мудрих... За гріх який...»	183
«Минувшину вивчавши, зрозумів...»	184
«Критики, навчаючи поета...»	184
«Де забарився ти, вечоре милий?»	185
«Ах, яка це невгамовна пташка...»	185
«Мудрості не вивчитись чужої...»	186
«Яка нудьга мережити рядки...»	186
«Напишеш, рвеш... і пишеш знову!»	187
«Їх меншас, — я знаю тільки двох...»	187
«Немає сумніву: мені щораз нудніше...»	188
«Розгорну ввечері атлас Петрі...»	188
«Мрії від серця відтяв...»	189
«Місто мале. На дзвіницю злізти...»	189
«Мале хлоп'я, доки старенькій няні...»	190
«Вчора над містом летіли гуси...»	190
«Дівчинку здибав колись маленьку...»	191
«Річний пісок слідок ноги твоєї...»	192
«Цілий день якийсь непевний настрій...»	193
«Ракетою піднісся і упав...»	193
«Над морем високо, на непорушній скелі...»	194
«Сине море обгорнули тумани...»	194
«Ой гудуть, дзвенять міцні вітрила...»	195
«Хай чужина комусь вбирає очі...»	196
«Тепер мене хвилює мало...»	196
«Нехай комусь судився довший...»	197
«Цвітуть думки, а на слова скупіше...»	198
ОЛЕКСА ВЛИЗЬКО	199
Замість прологу	200

Романтикові	200
Серце	201
Туман	202
«Чую, чую: — обіймає жаль...»	202
Порт	203
Рейд	204
Матроси	207
Рейс	207
«Одлетіла конвалійна Леда...»	208
Можна заспокоїтись	209
Плякат одлиги	210
«...І я тоді ставав на перехресті...»	211
Дев'ятий вал	212
В порті стоять кораблі	213
Дев'ята симфонія	213
«Я іду ясний дорогами...»	215
Сентименталістам	216

Літературно-художнє видання
ЗОЛОТІ РЯДКИ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЕЗІЇ
Розстріляне Відродження

Художник ПЕРЕПЕЛИЦЯ Олена Костянтинівна
Дизайн обкладинки ЛУКАША Володимира Юрійовича

Редактори *О. В. Зав'язкін, Н. В. Хромченко*
Комп'ютерна верстка *І. В. Романчук*

Підписано до друку з готового оригінал-макета 21.12.2007
Формат 70×108/32. Папір офсетний.
Гарнітура SchoolBookC. Друк високий.
Ум. друк. арк. 9,8. Обл.-вид. арк. 10,06.
Тираж 15 000 (2 з-д 4001—7000) прим.
Замовлення № 7-539.

Товариство з обмеженою відповідальністю
«Виробничо-комерційна фірма «БАО»
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції серії ДК № 540 від 23.07.2001 р.
83121, м. Донецьк, вул. Брюсова, 26, тел./факс (062) 381-89-49
Адреса сайту в Інтернеті: www.bao-book.com
E-mail: bao@skif.net
postmaster@bao.donbass.com
Висновок державної санітарно-епідеміологічної
експертизи № 05.03.02-04/20582 від 24.04.2007 р.

Магазини «Книги для всієї сім'ї»:
м. Донецьк, б. Пушкіна, 23, тел. (062) 349-33-19, 349-33-18, 349-33-17,
м. Донецьк, пр. 25-річчя РККА, 4, тел. (062) 345-63-34, 345-63-39, 345-65-08
Київ тел./факс (044) 455-52-53, 455-52-54
Одеса тел. (048) 741-73-10
Сімферополь тел. (0652) 29-19-71, (050) 347-05-58
Запоріжжя тел. (0612) 13-49-51
Харків тел. (057) 714-93-58, (067) 545-05-04, (050) 302-55-10,
E-mail: realization@folio.com.ua

Віддруковано з готового оригінал-макета
у ВАТ «Поліграфкнига» корпоративне підприємство ДАК «Укрідавполіграфія»
03057, м. Київ, вул. Довженка, 3
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
серії ДК № 2079 від 28.11.2005 р.

13,75

Золоті рядки української поезії

Розстріляне Відродження

Володимир
СВІДЗІНСЬКИЙ

Михайло
ДРАЙ-ХМАРА

Микола
ЗЕРОВ

Михайль
СЕМЕНКО

Микола
ХВИЛЬОВИЙ

Євген
ПЛУЖНИК

Олекса
ВЛИЗЬКО

Розстріляне Відродження – це назва трагічного періоду, який пережила вітчизняна культура в 30-ті роки ХХ століття. Понад двісті поетів, прозаїків, перекладачів, літературних критиків, літературознавців, викладачів, театральних діячів стали тоді жертвами сталінського режиму. До видання ввійшли вірші поетів Розстріляного Відродження – Володимира Свідзінського, Михайла Драй-Хмари, Миколи Зерова, Михайля Семенка, Миколи Хвильового, Євгена Плужника, Олекси Влизька.

9 789663 387901